

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת

דף מו

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

עומק הדף

דף מו

תוכן

- א. שיטת ר' יהודה במוציא ש"ר, דבעינן שכירת העדים
- ב. בענין שאסור לבעל לגרש אשתו אם הוציא עליה ש"ר
- ג. בענין זכות האב בבתו, בכסף שטר וביאה
- ד. בדין נערה שעמדה בדין ובגרה ומתה

(א) שיטת ר' יהודה דבעינן שכירת העדים

- א. הגמ' מביאה מחלוקת תנאים לגבי מוציא שם רע, אם הבעל עובר על הלאו דוקא באופן ששכר העדים להעיד בשקר, או שמספיק אם ביקש מהם בפה להעיד. ושיטת ר' יהודה דבעינן שכירת העדים, ולמד כן מרבית. וא"כ לכאור' נמצא, שהלאו של מוציא ש"ר אינו עצם הדיבור השקר של הבעל, אלא הבאת העדים בפני ב"ד כדי שיעידו בשקר, ולפי ר"י הבאה זו צריך להיות ע"י שכירות. והמפרשים הקשו ע"ז קושיא גדולה, כמו שיתבאר.
- ב. השיטמ"ק (ד"ה ר"י) הקשה, שא"כ לפי ר"י מוציא ש"ר הוא לאו שיש בו מעשה, דהיינו לשלם מעות להעדים, וקשה, דמבואר במכות (ד): דמוציא ש"ר הוא לאו שאין בו מעשה. [אבל לרבנן שפיר הוי לאו שאין בו מעשה, אע"פ שצריך להביא עדים, משום שמספיק אם הביאם בפה ולא במעשה]. וכן הקשו המהר"ם שיף (ד"ה ר"י), והמהרש"א לעיל (מה:). [ועי' בתוס' שאנץ (ב"מ צ:)] שכתב, דאה"נ, לפי ר"י הוא לאו שיש בו מעשה.
- ג. ותירץ השיטמ"ק, שבאמת עיקר הלאו דמוציא ש"ר אינו הבאת העדים, אלא הדיבור השקר של הבעל, אלא שיש בזה תנאי, שאינו עובר על הלאו אלא א"כ הביא גם עדים לסייע דבריו, לרבנן מספיק אם הביאם ע"י דיבור, ולרי יהודה צריך להביאם ע"י שכירות. וכיון שעיקר הלאו הוא הדיבור של הבעל, נחשב לאו שאין בו מעשה, אע"פ שיש תנאי שצריך לעשות גם מעשה. וכ"כ המהר"ם שיף (שם) והקרני ראם על המהרש"א (שם).
- ד. החת"ס (מה:): תירץ באופן חדש, דגם לר"י לא בעינן מעשה, דעובר על הלאו מיד כשקוצץ עמהם לשלם, ואינו צריך לשלם בפועל כדי להיענש, וביאר הטעם, דר"י הביא מקור לדבריו מרבית, והרי גבי רבית די בקציצה כדי לעבור על הלאו, ואין צריך תשלומין בפועל. [ועי' בספר הערות (מה:)] שהקשה, שא"כ נמצא שהוא לאו שאפשר לעבור במעשה וגם שלא במעשה, ובכה"ג כתב המ"מ (שכירות פי"ג ה"ב) שנחשב לאו שיש בו מעשה.
- ה. הקצות החושן (סי' לד ס"ק ד) הביא בשם שו"ת מהר"י בן לב (ח"א סי' יט) שנסתפק במה דקיי"ל שעדים שנוטלים שכר להעיד עדותם בטילה, אם זהו מן התורה או רק מדרבנן. וכתב הקצות, שיש להוכיח מסוגיין שהוא רק מדרבנן, דהא לר"י איירי ששכר העדים, ואעפ"כ מבואר בסוגיין שאם אמת היה הדבר האשה נסקלת, הרי שמדאורייתא עדותם קיימת אע"פ שנטלו שכר. [ועי' בספר המאיר לעולם (סי' ד) שדוחה הראיה].

(ב) בענין שאסור לבעל לגרש אשתו אם הוציא עליה ש"ר

- א. הגמ' דנה, אם דין מוציא ש"ר נוהג בצירוף של 'הוציא ש"ר על הנישואין הראשונים', דהיינו באיש שנשא אשה, ובעלה, וגירשה, וחזר ונשאה שנית, ואח"כ הוציא ש"ר על בעילתו הראשונה, שלא מצא בתולים, וזינתה תחתיו. ולא הכריע הגמ' הדין בזה. והנה יש בנידון זה שתי נפקא מינות לדינא: א. אם נענש הבעל קנס ומלקות. ב. אם אסור לבעל לגרש אשתו. ולכאור' נמצא שלמסקנת הגמ' יש בב' נידונים אלו ספיקא דדינא.
- ב. הרמב"ם (הל' נערה פ"ג ה"ט) פסק לדינא, שבאופן הנ"ל אין הבעל נענש, וגם מותר לו לגרש אשתו. והכסף משנה ביאר טעמו, שכיון שיש בזה ספיקא דדינא, א"א לב"ד להענישו מספק. [אולם עי' בספר הערות (ד"ה פשוט) שהאריך לבאר דברי הרמב"ם באופן אחר, דס"ל דמסקנת הגמ' היא שבודאי לא שייך בזה דין מוציא ש"ר, וליכא ספיקא דדינא]. אך יש בזה קושיא גדולה, כמו שיתבאר.
- ג. המשנה למלך (שם) הקשה, היאך מותר לבעל לגרש אשתו באופן הנ"ל, הא נמצא שיש בזה ספק איסור דאורייתא, שהרי אם נימא שנחשב מוציא ש"ר, אסור מן התורה לבעל לגרש אשתו, וא"כ מדוע לא אמרי' ספיקא דאורייתא לחומרא. [ועי' במנ"ח (מצ' תקנ"ג אות יג) שהעיר עוד, למה לא הזכיר הרמב"ם שהבעל לא נענש רק מטעם ספק ולא מטעם ודאי, והרי לכאור' יש בזה נפק"מ לגבי אם תפסה לא מפקי' מינה].
- ד. המנחת חינוך (מצ' תקנ"ג אות יג) תירץ עפ"י יסודו הידוע של הבית יעקב. שהבית יעקב הקשה (ט). בבעל שהוציא ש"ר על אשתו, היאך מותר לו להחזיקה, דהא לכאור' אסורה לו, משום שהוא אמר שידוע לו שזינתה תחתיו, וא"כ הרי שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וזה מהני אפילו נגד עדים. ותירץ, שכיון שאסור לו לגרש אשתו, א"כ הוא משועבד לה, והרי שויה אנפשיה לא מהני במקום שיעבוד, כמ"ש הר"ן (נדרים צ:).
- ה. ועפ"י ז"ל תירץ המנ"ח, שבאופן שיש ספק אם נוהג דין מוציא ש"ר או לא, כגון בנידו"ד, הרי מספק אין הבעל משועבד לאשתו, וכיון שכן, שוב מהני שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וא"כ אסור לבעל להחזיק אשתו, כמו שנתבאר, וממילא חייב לגרשה. וכן תירץ בשו"ת עונג יו"ט (סי' עא). [ועי' ע"ע בשיעורי ר' שמואל (מכות אות תכט) שתירץ באופן אחר, וכדבריו הובא בספר עטרת שמואל (ד"ה בעי' בשם הגר"א קוטלר)].

ג) בענין זכות האב בבתו, בכסף שטר וביאה

- א. איתא במשנה, 'האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה'. והנה מדברי רש"י מבואר שג' זכויות אלו אינם שוים, שהרי לגבי כסף יש לו לאב ג' זכויות נפרדות: א. שהוא הבעלים להסכים לקידושיה. ב. שהוא עושה מעשה הקידושין. ג. שהוא זוכה בכסף הקידושין. ולגבי שטר לא נזכר אלא הב' הזכויות הראשונות. ולגבי ביאה שייך רק הזכות הראשונה. ומצינו בזכויות אלו כמה נידונים, כמו שיתבאר.
- ב. לגבי כסף, ברש"י ביאר, שהוא זוכה בכסף הקידושין. אולם התוס' בקידושין (ג:) הביאו בשם הירושלמי לבאר באופן אחר, שאם הבעל משלם ממון כדי לקדשה בביאה, האב זוכה בממון התשלומין. ובברכת שמואל (קידושין סי' ג) ביאר הדברים, שהאב זוכה להיות הבעלים על עיקר מעשה הקידושין, וממילא זוכה בממון שמשתלם עבור הקידושין.
- ג. בשיעורי ר' שמואל הקשה, מהו החידוש בזה, הא פשיטא שכל שליח קידושין יכול לומר לבעל שאינו רוצה לקיים שליחותו אם לא ישלם לו. ותירץ, שאע"פ שכל שליח יכול לעשות כן, מ"מ אם לבסוף לא קיבל הממון לא נתבטל הקידושין, משא"כ האב, שנעשה הבעלים על עיקר מעשה הקידושין, יכול להתנות שמעשה הקידושין תלויה בנתינת הממון. [אולם עי' בספר הערות (ד"ה מתני') שכתב שדין הירושלמי לא מוזכר בבבלי כלל].
- ד. לגבי שטר, ברש"י ביאר, שאם הבעל קיבל שטר האירוסין, הרי היא מקודשת. בעטרת שמואל העיר, למה לא הזכיר רש"י שזוכה גם בנייר השטר, כמו שזוכה בכסף הקידושין. [וכן נקט התוס' יו"ט, שזוכה בנייר השטר]. ותירץ, שמה שהאב זוכה בנייר השטר, אין זה עיקר זכותו, אלא שממילא הוא שלו, כיון שהוא מקבל הקידושין, משא"כ לגבי כסף, הזכיה בכסף הקידושין היא חלק מעצם מעשה הקידושין.
- ה. לגבי ביאה, ברש"י ביאר, שרשאי האב למוסרה לביאה לשם קידושין. בקובץ שיעורים (אות רעד) כתב לבאר, שבקידושי ביאה יש דין מסויים שצריך דוקא 'ביאת אישות' כדי לפעול קידושין, אבל 'ביאת זנות' אינה יכולה לפעול קידושין כלל, וחידוש המשנה הוא, שהאב הוא הבעלים על הקידושין, ולכן אם הוא מוסר בתו להיבעל לשם קידושין, ממילא חל על הביאה שם 'ביאת אישות' ולא שם 'ביאת זנות'.

ד) בענין 'ממונא מאיסורא לא ילפינן'

- א. הגמ' דנה, מהו המקור להדין המובא במשנה, שהאב זוכה בכסף הקידושין של בתו הנערה, ומתחילה רצתה הגמ' להביא מקור מהא דכתיב 'בנעוריה בית אביה', דדרשי' מזה, 'כל שבח נעורים לאביה', אך דחה הגמ', דזה מיירי לגבי הפרת נדרים ולא לגבי ממון, ומקשה הגמ', 'וכי תימא נילף מינה', ומתרצת, 'ממונא מאיסורא לא ילפינן'. ומצינו מחלוקת הראשונים בענין כלל זה של 'ממונא מאיסורא לא ילפינן', כמו שיתבאר.
- ב. נחלקו הראשונים בביאור קושיית הגמ' 'וכי תימא נילף מינה'. התוס' הרא"ש ביאר הכוונה, שיש ללמוד כסף קידושין מהפרת נדרים, וע"ז מתרצת הגמ', דע"כ יש כלל שא"א ללמוד ממון מאיסור, דאל"כ למה לא ילפי' גם מעשה ידים מהפרת נדרים. אולם הרמב"ם והרשב"א הביאו בשם הראב"ד לבאר קושיית הגמ' באופן אחר, דמקשה הגמ' על מעשה ידים, למה לא ילפי' מהפרת נדרים. ומתרצת הגמ', דלא ילפי' ממונא מאיסורא.
- ג. בספר 'שבח נעורים' (סי' א) כתב, שמבואר שנחלקו הראשונים הנ"ל בעיקר הכלל של 'ממונא מאיסורא לא ילפינן', אם הוא מסברא או לא, שהרי לדברי התוס' הרא"ש מבואר שהגמ' נקטה מסברא שיש ללמוד ממון מאיסור, אלא שהגמ' הוכיחה מהא דהוצרכה התורה לדרשה גבי מעשה ידים, שע"כ יש כלל חדש דלא ילפי' ממונא מאיסורא, אולם לדברי הראב"ד מבואר, שהגמ' מתרצת מסברא דא"א ללמוד ממונא מאיסורא.
- ד. למסקנת הגמ' לכאו' יוצא, דלא ילפי' מקרא ד'בנעוריה בית אביה' שיש כלל גדול ש'כל שבח נעורים לאביה', משום דממונא מאיסורא לא ילפי'. אך הקשו האחרונים, שמדברי רש"י לא משמע כן, שהרי רש"י בכמה מקומות (לעיל לט:; ב"ק פז.; ב"מ יב.) הביא פסוק 'בנעוריה בית אביה' כמקור לזוכה האב בכל שבח שיוצא ממעשה בתו הנערה. והקשו, שלכאו' מסקנת הגמ' בסוגיין אינה כן.
- ה. הפני יהושע (כאן) תירץ, שמה שנקטה הגמ' שיש כלל חדש דממונא מאיסורא לא ילפי', היינו רק בתחילת הסוגיא, קודם שיש לנו ילפותא לזכות האב בכסף הקידושין, אך למסקנת הגמ', דילפי' מקרא ד'ויצאה חנם אין כסף' שהאב זוכה בכסף הקידושין, שוב נתגלה שהכלל של 'כל שבח נעורים לאביה' שייך בין לגבי איסור ובין לגבי ממון. [וע"ע בב"ח (חו"מ סי' תכד) שכתב, דס"ל לרש"י שיש בזה מחלוקת בין סוגיות הש"ס].

דף מו

בענין איסור הרהור

הגמ' מביאה בשם ר' פנחס בן יאיר, 'אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה', ודרש כן מדכתיב 'ונשמרת מכל דבר רע' (דברים כג, י). ואיסור זה מובא להלכה בשו"ע (אהע"ז סי' כג סעי' ג) וז"ל, 'אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו לידי הרהור, אלא אם יבוא לו הרהור, יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה, שהיא אילת אהבים ויעלת חן'.

ומפשטות סוגיית הגמ' משמע שהדרשה היא דרשה גמורה, דמבואר בגמ' דר' אלעזר לא דרש 'ונשמרת מכל דבר רע' לענין מוציא שם רע, משום דס"ל שצריך לדורשה לענין איסור הרהור כדר' פנחס בן יאיר. ולפי"ז לכאו' יוצא, דאיסור הרהור הוא איסור דאורייתא. וכ"כ התוס' (ע"ז כ:), דמגמ' דידן מוכח דאיסור הרהור הוא מן התורה. וכן היא דעת הסמ"ג, שהביא איסור זה במנין המצוות שלו (ל"ת קלו). אכן בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' כג אות ה) כתב, שמזה שהרמב"ם וספר החינוך לא הביאו איסור זה במנין המצוות, מוכח שנקטו שאין האיסור מדאורייתא, והדרשה אינה אלא אסמכתא. וכן מבואר בספר יראים (מצ' רלג) וז"ל, 'ועוד הזהירו רבותינו שלא להסתכל בעריות, ואסמכוהו אקרא, דכתיב ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה'.

יש מקשים, שלכאו' כל איסור זה מיותר, שכבר הזהירה התורה 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', והגמ' בברכות (יב:) דורשת מזה, שאסור לאדם להרהר בעבירה. וציינו האחרונים, שכנראה כבר נתקשה בזה רבינו יונה בשערי תשובה, שכתב (שער ג אות מ) וז"ל, 'ונשמרת מכל דבר רע, פירשו ז"ל שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, ואע"פ שאינו מהרהר כדי לעשות כו' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הזהירו בזה, שלא לחשוב לעשות עבירה וכו''. ומשמע שרוצה לתרץ, שהגמ' בברכות מיירי לגבי מי שמהרהר בעבירה על דעת לעשותה ח"ו, משא"כ הגמ' בסוגיין מיירי לגבי מי שאין דעתו לעשות העבירה.

וכעין זה תירץ באג"מ (אהע"ז ח"א סי' סט), שהאיסור הנזכר בגמ' דידן הוא משום חשש הוצאת זרע לבטלה, ולכן אסור גם במי שאין דעתו לעשות מעשה, אבל סוגיית הגמ' בברכות בא לאסור מחשבה דוקא במי שמהרהר לעשות עבירה ח"ו. וז"ל, 'והנה ב' עניני איסור הרהור יש, הא' מקרא דונשמרת מכל רע כו', שאיסור זה הוא אף באשתו שהיא מותרת לו, וכן מה שאסור להסתכל באשה נדה אפילו פנויה, ובאשת איש אפילו מכוערת, ובבגדי צבע של אשה המכירה, ובבעלי חיים כשנזקקין זה לזו, אינו מחמת שיהרהר לעשות עברה עמה, אלא דאף שלא יהרהר לעשות עברה מחמת זה אסור, משום שזה מביא לידי טומאת קרי, שאסור להוציא לבטלה, והב' מקרא דאחרי עיניכם כו', זה הרהור עבירה אינו מצד חששת הוצאת זרע לבטלה, אלא הוא איסור מלהרהר לעשות העברה דזנות'.

ולכאו' י"ל, שלפי דברי רבינו יונה והאג"מ, האיסור בסוגיין מקרא ד'ונשמרת' שייך רק לגבי אנשים, שבהם יש לחוש להוצאת זרע, אבל לא לגבי נשים, ורק האיסור הרהור בגמ' ברכות הנלמד מ'לא תתורו' שייך גם בנשים. אך למעשה גם נשים צריכות להיזהר בזה, שכתב האג"מ (שם) וז"ל, 'אך יש איסור אחר בנשים, מדין דת יהודית, שלא להתנהג בפריצות', עיי"ש.

והנה מה שנקט האג"מ שהרהור אסור אפילו על אשתו, כ"כ בשו"ת רדב"ז (סי' תשע) וז"ל, 'אפילו אחרי אשתו אסור לילך כו', עיקר טעמא מפני הרהור, ובאשתו נמי איכא הרהור'. אולם בחוט שני כתב (אהע"ז סי' כא סעי' ז אות ב), שאיסור זה לא שייך באשתו, וז"ל, 'הרהור, אם הוא בגוונא שיש חשש שיבא ליד טומאה, כגון שמכיר בעצמו שהרהור זה יכול להביאו לידי טומאה, והן אמנם בסתמא איש באשתו לא חיישינן שמתוך הרהור יבא לידי טומאה מיד, כיון שרגיל בה כו', אמנם מי שמכיר בעצמו שאם אין לו פת בסלו מיד יכול להביאו לידי טומאה, פשיטא שאסור להרהר, ומה לי שהיא אשתו, ולפי המצב כהיום מן הראוי להעיר בזה, אמנם אם יש לו פת בסלו מיד, ולא יבא לידי טומאה, אין בזה איסור הרהור'.

תמצית מראי מקומות

א. רש"י ד"ה ובשטר, ד"ה בביאה

קאי אהא דאיתא במשנה 'האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה', ופירש, שהאב יכול לקבל עצם הקידושין עבור בתו, דהיינו, דגבי קידושי שטר יכול לקבל השטר בעצמו, וגבי קידושי ביאה יכול למוסרה לביאה לשם קידושין, [שאף אם בתו מכוונת לשם זנות, האב יכול לקבוע שהביאה היא לשם קידושין].

הירושלמי

ב. רשב"א ד"ה בכסף

הביא בשם הירושלמי לפרש המשנה באופן אחר, דהאב זכאי גם בממון הבא ע"י הקידושין, דהיינו דמלבד שיכול לקבל עצם הקידושין, גם יש לו זכות בביאה [או בשטר] לקבוע שמי שרוצה לקדש בתו נותן לו שכר לקדשה. [וכן מובאים דברי הירושלמי בתוס' בקידושין (ג: ד"ה האב)].

נמצא, שיש ב' מהלכים בביאור המשנה. רש"י פירש דהאב זכאי רק בעיקר הכח לקדש בתו, אבל הרשב"א והתוס' הביאו בשם הירושלמי לפרש, דהאב זכאי גם בממון הבא ע"י קידושין.

ג. ברכת שמואל קידושין סי' ג

כתב, שמדברי הירושלמי מוכח, שזכות האב בבתו אינה להיות שליח לקבל קידושיה [אפילו בעל כרחך], שא"כ היאך יכול לקצוץ שכר עבור הקידושין, אלא צ"ל שהאב זוכה להיות בעלים על גוף הקידושין, שהוא המקדש בעצמו, ועל כן זוכה בשכר הניתן עבור הקידושין.

ולכאור' יוצא, שיש ב' מהלכים ביסוד זכות האב בבתו, שלפי הירושלמי הזכות היא להיות בעלים על גוף הקידושין, אבל לפי רש"י אין להאב בעלות על הקידושין, אלא זוכה להיות שליח קידושין בשבילה, אפילו בעל כרחך.

מחלוקת הראשונים

ד. ריטב"א קידושין ג: ד"ה השתא

קאי על הא דאיתא בגמ' שם, שע"כ האב זוכה בכסף קידושי בתו, כיון שהוא יכול לקדשה ע"י קבלת כסף הקידושין, [וכדאיתא בגמ' בסוגיין].

וביאר, שכיון שהאב הוא הבעל דבר על קידושי בתו, והיא נחשבת כממונו, ממילא הוא זוכה בכסף שניתן עבור קידושיה, שדומה לבעלים על חפץ הנמכר, שבודאי זוכה בכסף המכירה.

וזהו כדעת הירושלמי, שהאב זוכה להיות בעלים על גוף הקידושין של בתו.

ה. רש"י קידושין שם ד"ה ואיהי

כתב לבאר הגמ' באופן אחר, דלא מסתבר שעל חנם זיכה התורה את האב בקבלת קדושיה.

ו. שיעורי ר' אלי' ברוך קידושין ג: אות עא

כתב, שהטעם שרש"י לא רצה לבאר כוונת הגמ' כדברי הריטב"א הוא, משום דלא ס"ל כהירושלמי שהאב הוא הבעלים על קידושי בתו, אלא ס"ל דזכות האב הוא להיות שליח קידושין בשביל בתו.

[ולפי דבריו י"ל דרש"י בסוגיין אזיל לשיטתו, ולכך לא פירש המשנה על דרך הירושלמי].

נפק"מ א'

ז. חי' רעק"א לתוס' ד"ה ממונא

קאי על דברי התוס', שהקשו, נילף דהאב מקדש בתו מהא דמיפר נדריה, דזהו איסורא מאיסורא, ושוב ידעי' שהוא זוכה גם בכסף הקידושין, כסברת הגמ' שאם הוא מקבל הקידושין הוא זוכה גם בהכסף, ותירצו, דאיסורא דאית ביה

ממונא לא ילפי' מאיסורא דלית ביה ממונא.

והקשה רעק"א, עכ"פ נילף שהאב מקבל קידושי שטר וביאה, שזהו איסורא דלית ביה ממונא, ושוב נילף כסף מהם, דאתקשו להדדי.

ח. חי' ר' שלמה ח"ב סי' ל

כתב ליישב קושיית רעק"א, דהתוס' נקטו כדברי הברכת שמואל, שהאב הוא הבעלים על גוף הקידושין, ולא רק שליח, ולכך ס"ל דגם קידושי שטר נחשב איסורא דאית ביה ממונא, משום שעצם זכות האב לקדש בתו נחשבת כזכות דאית ביה ממונא, שבתו נחשבת כממונו של האב לענין קידושין.

נפק"מ ב'

ט. שיעורי עיון התלמוד קידושין שיעור ט

הביא מחלקות הראשונים לגבי המקור שיכול האב למסור בתו לחופה, דרש"י (מז). כתב דנלמד מקרא ד'את בתי נתתי לאיש הזה' דמשמע גם חופה, אבל הרשב"א ועוד ראשונים כתבו שהוא סברא, דהיאך יתכן שהאב זוכה בכסף הקידושין

אם אינו יכול למוסרה לחופה, דהא הבעל נתן הכסף רק על דעת לכונסה.

וביאר, שהראשונים אזלי לשיטתם, דהרשב"א סובר כשיטתו, שהאב זכאי בכסף הקידושין משום שהוא הבעלים על הקידושין, ונחשב כמו כסף מכירה, אבל רש"י נקט שהאב אינו בעלים על הקידושין, אלא שהתורה נתנה לו זכות בעלמא בכסף הקידושין, ולכן ס"ל דאין הכרח שיכול למסור בתו לחופה.

נפק"מ ג'

י. שיעורי ר' אלי' ברוך הנ"ל

הביא, שנחלקו הראשונים בקידושין (ה:), דרש"י נקט דאב שמקדש בתו נחשב 'אישות בעל כרחה', אבל התוס' והריטב"א שם נחלקו ע"ז, וכתבו שאין זה נחשב 'אישות בעל כרחה' כיון שהאב עצמו הוא הבעל דבר.

וכתב, שזהו לשיטתם, דרש"י נקט שהבעל אינו בעלים על גוף הקידושין, ולכן ס"ל דנחשב אישות בעל כרחה, אבל התוס' והריטב"א נוקטים שהוא הבעלים על הקידושין.

רבינו חננאל ז"ל, ואפילו למקצת ספרים דגרסי בה רבי יוסי ב"ר יהודה איכא למימר רבי יוסי ב"ר יהודה בשיטת רבי יוסי הגלילי אמרה, כך תירצו בתוספות.

והכי איתא בהדיא בירושלמי דפרק אלו נערות דגרסינן התם (ה"א) רבי יוסי ברבי (יהודה) חנינא אמר האונס והמפתה את היתומה פטור אמר ר' אבא בר ממל מחלוקת ברבי יוסי הגלילי ברם כרבי עקיבא יש לה קנס וקנסה לעצמה אמר רבי יוסי מתניתין אמרה כן פחותות מבת שלש שנים ויום אחד ולא כיתומה היא והא תני רבי חייא תחת אשר ענה לרבות יתומה לקנס דברי רבי יוסי הגלילי אמר ר' אחאי תפתר שבא עליה עד שלא מת אביה ומת אביה כבר נראה ליתן לאביה, עד כאן, ורש"י ז"ל פירש בענין אחר.

רבא אמר חייב מדתני רבי אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים. תמיהא לי למה לא דייק לה ממתניתין דקתני גיורת שנתגירה בתה עמה וזינתה וכו' אין לה פתח בית אביה ואינו נותן מאה סלע הא דכוותה גבי ישראל נותן מאה סלע וזו כיתומה היא, ויש לומר דאדרבה הייתי אומר דטעמא דגיורת שהיא כיתומה והוא הדין לכל יתומה, ובירושלמי (ה"ה) דייק מינה הכי דגרסינן התם מתניתין אמרה כן אין לה פתח בית אביה אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע ולא כיתומה היא, כלומר ומשום הכי פטור וכן ליתומת ישראל, אבל מהא דתני רבי אמי שמעינן לה בהדיא, אי נמי יש לומר דהא דתני רבי אמי עדיפא ליה דקרא קא דריש דמדאיצטריך קרא למעוטי בתולת גרים מכלל דבתולת ישראל דכוותה משלם, כן נראה לי.

תני שילא שלש מדות כנערה באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה. דהיינו מוציא שם רע, סוקלין אותה על פתח בית אביה, דכתיב ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו הנערה אל פתח בית אביה.

דף מ"ה ע"א. באו לה עדים בבית אביה שזנתה בבית אביה. לאו דוקא אלא אפילו (בגרה) [באו לה] קודם שחכנס לחופה סוקלין אותה אל שער העיר והיא.

סרחה ולבסוף בגרה. ועודה בבית אביה, תידון בחנק, דבתר שעת העמדה בדין אזלינן אע"פ שבשעה שזינתה נערה היתה דכיון דאישתני גופה אישתני קטלה.

ורמינהו נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע וכו'. אבל מדידה לדידה לא קשיא, דאע"ג דתני שילא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח בית אביה כדמעיקרא, השתא לא משמע ליה דכניסה לרשות הבעל הוי שינוי לשילא אלא שינוי הגוף לבד.

ואמר ליה רבא מוציא שם רע קא רמית עליה דשילא. לשילא כל מוציא שם רע חידוש הוא דמדינא כל מוציא שם רע אפילו לא בעל הוה לן למימר שתדון כדהשתא וכחנק דכניסה לרשות הבעל הוי שינוי ומשנה קטלא, דהא נערה המאורסה בעלמא בסקילה ואילו נכנסה לחופה ולא נבעלה זינתה השתא בחנק אע"ג דלא אישתני גופה כלל דמעיקרא נערה בתולה והשתא נמי אכתי נערה היא, אלמא כניסה לרשות הבעל חשבינן ככורות ומשנה קטלא ואפילו הכי על ידי הוצאת שם רע תדון בסקילה כדמעיקרא אלמא חידוש הוא, ואי לאו חידוש הוה קשיא לדתני שילא מרישיה לסיפיה, ומיהו לדתני שילא הוי חידוש אבל לדידן לאו חידוש הוא כלל דלעולם בתר מעיקרא אזלינן.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא דילמא כי חדית רחמנא. כלומר אף כשתמצא לומר דמוציא שם רע חידוש הוא אכתי לא חדית לן אלא בדלא אישתני אבל היכא דאישתני גופה לא חדית ומחידוש לא גמרינן, והלכך כשזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע אם איתא דבעלמא אזלינן בתר השתא הכא נמי הוה לן למימר דתדון בחנק כדהשתא.

אלא אמר רב נחמן אישתני ולא אישתני. אי משני קטלא, תנאי היא, דתנן חטאו עד שלא נתמנו, ומנויין כאישתני גופא הוא.

דף מ"ו ע"א. בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו ופרשו השמלה. הקשה הראב"ד ז"ל והלא הוצאת שם רע אינו אלא בעדים ובמקום עדים פרישת שמלה מאי עבידתה אטו בפרישת השמלה מכחישים את העדים, ותירץ דלא באו המקראות אלא להראות שנבעלה ויביא האב השמלה כדי לחזק טענתו ולחזק עדות המזימין עירי הבעל.

דף מ"ו ע"ב. בכסף ובשטר ובביאה. ירושלמי (ה"ו) ניחא בכסף, בשטר ובביאה מאי, תפתר שאמר לו לכשתקנה בתך לי בביאה יהא לך כסף זה בידך.

גדרים וניירות דמא דהתם בעינן לשון גדר משום לבטא כמו כן הכא בכדי שיהי' מעשה קידושין בעינן לשון קידושין וידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים:

והנה נקטינן מדברינו דאף דלענין דעתה, דאין דעתה משום מעשה קידושין וע"כ מהני גס בשמיקה, ומ"מ בעינן שיהא הוכחה על דעתה ע"י דהוי דעתה גמר בדבשכ"ס וגם לר"ן הוכחה כ"כ בדעתה שיהי' מקדש בעדים, אלא דלא ילייר בדעתה דין הלכך לשון וסני בשמיקה, ואם ילייר דבעי' אמירתה כמו בשדא לידה היינו רק ענין הוכחה בדעתה, וע"כ לא שייך גבי דעתה הכעשה שלענין יד, כגון אם ילטרך אמירה דידה, דדוקא לגבי ידידי' דהאמירה הוי הקנין וע"כ יש להקיש קידושין לגדריס, דמהני גס יד, לקדש על ידי היר, משא"כ גבי דעתה דאין זה אלא בשביל הוכחה בהריונו ולא משום דהוי קנין ע"י אמירתה אלא הוכחה על חפלא דדעתה לחוד וע"כ ליכא להקיש לגדריס, וגם אפשר דלא בעינן גס לר"ן יד, וכמו ש' הסורס גיטין שס, דבמ"מ כחד לך גרע דלא מהני ידוס, ובחד לך עדיף דלא בעי' כלל לר"ן דיבור ע"י דפשי אומדנא גבי, וע"כ לגבי דעתה דידה, ע"כ:

סימן ג.

בדברי התוס' ראב וזאי בקידושיה.

האב וזאי נכחו בקידוש' כנסת וכשטר ונביאה (גדף ג' ע"ב), וכסכו בתוס' דבירושלמי מפרש דמה דקמי דוכאי נביאה הוא שיכול למוסרה לקדשה בביאה וליטול שכר ע"ו, ופי' בריש"א דהרבותא הוא, דזוכה הוא אפי' בשכר הכא מחמת הקידושין ואפי' שאינן גוף הקידושין, והביאור בזה הוא כמו ששמעתי מפי מור"י זיע"א שאמר בתוס' ג"מ (דף ל"ב) לשנין פועל, דבעי שס אם פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל, פי' אם נאמר דהוא שלו דהוי כמו תוספות שכירות או לא, דהמורה נמכה לו להפועל רק היתר אכילה ולא שיהא שלו, ופי"מ אם אחר חנו לאשתי ובני, ופשיט שס מכרייתא דתנן קולץ ארס על ידי אשתו ובניו הגדולים, אבל לא ע"י בנו ובהו קטנים, ואי אמרם משלו הוא אוכל אחאי אינו יכול לקולץ, וכבזו הוסי' דבשאלא אי משל שמים הוא אוכל ובמעלה להם מוונות אחי שפיר דקולץ בגדולים דמכיון דין אותם מחלי בלב שלם, ואמר מור"י זיע"א דחזיק מהכא דאפי' למ"ד משל שמים הוא אוכל מ"מ אם מוחל לו האכילה וקולץ דמים ממחיב לו דמים, משום דאפי' אם משל שמים הוא אוכל מ"מ ע"י שנתנה לו התורה היתר אכילה והוא מוחל להבעה"ב וקולץ לו דמים ע"י הזכות הנאים של אכילה יש לו זכות של הנאים להכ"ס כלומר הנאי של ממון דאם מוחל לו הבעה"ב וקולץ הבעה"ב לו דמים וזכה הוא זכות של הנאים שעי' שמוחל לו וקולץ לו הבעה"ב דמים נעשה זוכה בהדמים וזכו דין הקלילה הכא אפי' אם משל שמים הוא אוכל, אלא דנפ"מ דאם משלו הוא אוכל אז הוי שכירות ממש ויכול לקדש אשה ע"י דמי האכילה דהוי שכירות דהוי גוף ממון, משא"כ אם משל שמים הוא אוכל אז אינו שלו לשנין לקדש אשה, אבל מ"מ אהני הנאי שזוכה בהדמים קולץ ע"י הנאי:

וה"ל נראה לפעמ"ד לפרש בזה דברי הירושלמי דאם לא הי' האב זוכה הגוף לקידושין אלא היסה רק דין שליחות בעיב דידה שיכול להיות שליח על עשיית הקידושין אז הרי הוא רק כמו שליח לקבלתה שעתה מדעתה, דבדואי אם יתנה השליח על שכר עבור שמקדשה בביאה אינו זוכה אפי' מטעם זכות של הנאי ממון ואין זה אלא שעתה

לאו כלום הוא ואפי' בשעת זריקתו לידה שמיקתה לחוד לאו כלום, וז"ל, ופעמ"ד דמילתא הוא דכיון דאין האשה מתקדשת אלא מדעתה כדאיתא בריש מילתין משו"ה בעינן דוקא שיהא מוכחא מלתא שלשם קידושין היסה קבלתה וסוכיח רבינו שס דלשולס אפי' יש לומר דנמלתי לקדושין מ"מ כיו דליכא הוכחה דלשם קידושין קבלתה לאו כלום הוא יעו"ש. וכ' עוד והעיקר כמסקנת הרשב"א בחי', וכן כ' הר"ן דאף דנאמת בפקדון נמי לא מחייבא מ"מ איסתא לאו דינא גמירא וסכרה דמחייבא, ולפי"ז אחאי גבי פקדון אינה מקודשת כלל דילמא אשה מכירה היא וגמירא כך דינא דלא מחייבא אי מחמד ואפי"ה לא שרסינהו, וכן הא דפריך רב אחאי אטו כולכו נשי דינא גמירי מכלל דאיכא נשי דגמירי החילוק שבין הפקדון לקדושין ואחאי כיליין כללל דכל שטיקוסח דלאחר סמן משום לאו כלום הוא דלמא הך איסתא גמירא כך דינא דלא מחייבא אס לא בא לידה בתורם פקדון ולפע"ס יחא דבעינן דוקא הוכחה בקבלה לשם קידושין וגבי פקדון כיון דאיכא דסכרה דמחייבא אי מחמד ליכא הוכחה דנמלתי לקדושין מהא דלא שרסינהו וגבי קידושין לסכרה רב הונא בריה דר"י דכולכו נשי דינא גמירי דלא מחייבא ואפי"ה לא שרסינהו איכא הוכחה מהא דלא שרסינהו, ולפרס רב אחאי כיון דאיכא נשי דלא גמירי דסכרי דמחייבא אי מחמד אפי' אס קבלה לקידושין ליכא הוכחה מהא דלא שרסינהו משו"ה לאו כלום הוא יעו"ש דבריו הק'.

ביאור דבריו הק' למ"ד, דאף בדעתה ליכא גזכ"כ משום מעשה קידושין, דהקידושין הא מלי דוקא בריר' אלא משום ריטו לחוד, מ"מ מכיון דדעת דבעינן גבי קידושין לא הוי רק כמו דעת לחלות חפלא של קנין כמו במו"מ אלא דהוא גמר בדבר שבערוה ועושה דעתה ג"כ חלות בבמר דבר שבערוה ע"כ בעינן בחפלא של דעתה יותר מן דעת של מקנה כמו"מ דאף דאפשר שנתרתי מ"מ מכיון דע"י דעתה הוי גמר בדבר שבערוה בעינן הוכחה על ריטו דאי ליכא הוכחה הוי דברים שבלב ולא הויין דברים לענין גמר בדבר שבערוה, ור"א' לדבר דדעתה בקידושין עושה ג"כ חלות גמר בדבשכ"ס מדבעינן לרוב מרכוסינו האחרונים עדים על דעתה, הרי דהיא נמי עושה בחלות דבשכ"ס דאי לא היסה היא עושה בגמר הדבשכ"ס אז הי' כל דיני העדים בדבשכ"ס רק למעשה דירי' ולא על דעתה דידה, ונראה באמת דזכו סכרה האכני מלואים דסוכר דלא בעינן על דעתה של האשה עדים משום דהיא אינה כלום כהדבשכ"ס אפי"ה דהיא בדעתה עושה גמר בדבר שבערוה מ"מ שיקר הקידושין פליי כבעל, והחולקים פליי סוכרים דדעתה גבי קידושין הוי חלות וגמר דבשכ"ס וע"כ בעינן עדות גס על דידה דהיא ג"כ גומרת בקידושין, וכמד רבינו לקמן דאם ליכא הוכחה שנתרתי הוי דברים שבלב פי' דלענין לפשות גמר וחלות כ"ז דליכא הוכחה שנתרתי אפי"ה שנתרתי לאו כלום הוא משום דאין זה רק מתעבה בעלמא ודברים שבלב לענין לפשות קנין וגמר בריו, וזכו הסכיר לן רבינו עסס הדבר דהיי' דלא בעינן רק ריטו מ"מ ריטו כספק כזה אינו אלא דברים שבלב ואין בו כח לפשות גמר בדבשכ"ס. ואלוס גבי דעתו דירי' בעינן שיהי' הוכחה דביבורו או במעשיו כמו שכי למעלה ע"י דבעינן גס מעשה קיחה ולא סגי בריו דירי' לחוד, ביאור הדברים, דאף דיש הוכחה שנתרתי בודאי דאין זה מתעבה בעלמא, מ"מ גזכ"כ דבעי' אמירה דהוא הוכחה דביבורו או במעשיו בכדי שיהי' מעשה קידושין וע"כ לר"ן שיהי' גס דין לשון, וידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים, דבעינן שיהי' דיבורו לשון קידושין ומרמי לה בגמ' לר"ן

השטאס בעלמא וע"כ אשמיטין ממני' דהאכ זכאי בכמו דהוא פלמו המקדש וזוכה בגופה לקדושתו ופ"כ יכול לזכות במה שנוטין שטר לקדושה בביאה וכן להבנות על השטר שיסמיך המקדש לתת לו כמו שהיא פלמה יכולה ליקח שטר על יד המקדש בביאה דהו או כמו שכירות משם כמו בח' י"ג דאם מתנה על שטר כו' זה שכירות, כראייתו ביבמות (דף ק"ז), או זכות של תנאים לכה"פ, כ"כ גם האב זוכה בכך ליקח שטר והו' כמו שכירות, או זכות פ"י מהנאי וכמו ש"כ הריטב"א ח"ל פ"י דקמ"ל דכי היכי דזכי ל"י רחמנא כסף קידושין גופייהו זכי ל"י נמי מאי דאמי מתמטייהו:

ועיי' בדברי הסו"ם לקמן (דף כ"ב ע"ב) ד"ה המקדש, שהקשו דאמאי המקדש בחלקו אינה מקודשת אמאי לא חתקו מי גרע מאדכר עליך לשלטון, ועיי' בפ"י דהסו"ם בקושיות סוכרים דמה דאינה מקודשת בחלקו הוא פ"י דשום אדם לא חסר מידי ולא יתיב מידי מדידי' וע"כ ה"ק מאדכר עליך לשלטון דשום אדם לא חסר ומ"מ מקודשת פ"י דמאי לה הנאה מיני', ומי' דהכא לא ממי' גם לידם הנאה בשו"פ, וי"פ א"ס מקדש בחלקו פ"י דין זכות של תנאים דפ"י דזכי ל"י רחמנא באיילת כבשר והוא מוחל לה אופו הכיטיב עבור פרוסה ומקדשה באותו הפרוסה א"ס מקודשת, או דאפשר דגבי חלקו בקדושה ל"ל אפי' זכות של תנאים, ומלמאי' כ"ס יד רוד שחקר בזה, יע"פ פ"כ:

סימן ד.

בדין מקדש במלוה.

א. **בדף ו'** פ"כ אמר רבני המקדש במלוה אינה מקודשת, בהנחה מלוה מקודשת, וברמב"ם פ"ה מהל' אישות הל' ט"ז המקדש בהנחה מלוה כרי' זו מקודשת, כיצד כגון שפלוה אופה עסקה מאתים זו ואמר לה כרי' א"ס מקודשת לי בהנחה זמן שארויח לך במלוה זו שתיי' בידך כך וכך יום ואיני טובעת ממך עד זמן פלוני כרי' זו מקודשת, שהרי יש לה הנחה מעתה להשמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע וכו', ופירשו רבותי בהנחה מלוה דברים שאין ראוי לשומען פ"כ. פירוש דהרמב"ם פליג על רבוסיו וסובר דבהנחה מחילה מלוה אינה מקודשת ורשב"א ע"ס הקשה עליו דבאמת הנחה מחילה שפיר מהכי דעיקר מה דאינה מקודשת במלוה הוא מפני שאין כאן כסף דאיני שלו וכבר זכרנו זה והוא שלם ואינו כסף משא"כ הנחה מחילה שנתחדש לה עסק ממנו דהוא שו"פ אללה הו' ככסף דלא גרע משחוק לפני רקוד לפני דהו' כסף פ"י דבא מיד ליד הכי נמי הכא בא עסקה ממנו בשעת קידושין מיד ליד וכזה יכול לקדש פ"י דהרמב"ם, וא"ס נאמר דהרמב"ם אינו סובר כן דהנחה מחילה הו' כסף ומחלק מאיזה סברא בין הנחה דשחוק לפני רקוד לפני להנחה זו אי"כ גם בתחילה כשמלוה אופה ה"א לא בגוף המלוה הוא מקדשה אלא בהנחה הממנה זימנא והיא אינה בעולם:

וגראה בעושי"מ סברת הרמב"ם, דהרמב"ם כ"י כה"י"ג ע"ס דלהכי אינה מקודשת במלוה, מפני שהמלוה להולאה ניתנה ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הושיאה אותה דינר וסברה הנאחז. מבואר בדעתו שהמלוה באמת נקרה גוף ממין שיש לו אללה גוף ממון אלא דבקידושין בעינין גוף ממון קיים ליהנות בו והכא אפי"ג שיש לו אללה גוף ממון מ"מ אינו קיים ליהנות בידה, וישוין באבני מלואים ס"י כ"ח ב"ק ט"ז ש"ל שזכו דעת הרמב"ם גם בהמנה פ"מ להחזיר דלא

מהני מן הפוסק בקידושין דלפינן קיחה דקידושין דמנוס"כ בעינן פרוסה, לא חשיב פרוסה כי א"ס שפסדה ממנו שו"פ, וזהו סברתו גם לפנין מלוה דלא מהני בקידושין אפי"פ דלדעתה' דהרמב"ם חשוב הוא שלו לפנין לקנות במכר אולם בקידושין לא מהני משום דפרוסה דמנוס"כ בעינן דבר קיים ליהנות בו, ולפי"ז יחא מה שכתבילת ההלואה מקודשת דהא איכא דבר קיים ליהנות בו, וזהו ש"כ הרמב"ם שהרי יש לה הנחה מעתה להשמש במלוה זו עד זמן שקבע.

ב. **והראב"ד** נמי חולק על ש"י רש"י וסו"ם וסבירא ל"י דהנחה מחילה מלוה לא עדיף ממלוה שלמה כדמוכח מהרב המגיד [עיי' כ"ס' מהנה אפריס הלי קנין משום ס"י ג'] אלא דמפרש ח"ל כראשונים פירשו כגון שהגיע זמן המלוה לפרוש ומעותיו בידו מוזמנים לפרוש והיא היפה נוספת ברזון דינר למי שיאריך לה הזמן מורש אחר והאריך לה בשטר הקידושין מקודשת וזהו שכתבין לה זימנא וכ"ש דינו של הרמב"ם. וכ' הרשב"א גם זה אינו מחזור דכל שלא נבא ממנו מלוה היא ויכולה לפרשה לאחרים ומלוה של זה אינו בעולם:

וגראה דהנחה מה דמלוה לא חשיב כסף ומשום דמלוה להולאה ניתנה, יש לומר על כ' פנים, או דנאמר דאינה שלו כבר מפני שנקנה אללה מכבר הכסף וזהו ביאור מה דמלוה להולאה ניתנה, או דנאמר דאין הביאור דמלוה להולאה ניתנה, דאין לו ממון אללה אלא דאפי"פ שיש לו ממון אללה מ"מ לפנין קנין לא כו' ממון, וביאור מלוה להולאה ניתנה היינו דמשו"ה אינו קונה דלענין קנין בעינן בעין ממש והכא פ"י שלהולאה ניתנה אינו בעין ולקנין בעינן שיהי' עסקה נתינה ממש ומה שהוא נותן לה רק מה שמחוייב לו זה לא הו' נתינה של בעין. והנה הריטב"א (בדף ו') בד"ה אמר רבני כתב ח"ל וכו' דדעתה' אזווי הו' ל"י מקדש בדבר שאינו שלו דמלוה להולאה ניתנה ואין למלוה בה כלום ואפי' הגיע זמן הפרעון וכו', פ"י ולהכי ליכא עסק מה ליתן. ואולם הראב"ד יש לומר דמפרש הביאור דמלוה להולאה ניתנה לא דלא הו' שלו אלא דלא הו' נתינה ממש פ"י דלהולאה ניתנה ולקנין בעינן שיהי' נתינה של בעין ממש:

ומצתה מייבט היטב סברת הראב"ד דמקדש דמקדש דמקדש דלהולאה ניתנה לא משוי' לה לשאינו שלו אלא דהו' חסרון פ"י לפנין קנין כסף ועל כרחק משום דליכא נתינה ממש ועל כן כ' דאם הגיע זמן הפרעון ומעותיו בידו לפרוש או חשוב חו' דיש נתינה וחשוב גם המלוה כסף דלא שייך לומר מעתה דלהולאה ניתנה, והרשב"א פ"י דסובר דפ"י דלהולאה ניתנה אינו שלו פ"כ ה"ק דמה מהני מה שכירו הכסף לפרוש סו"ם אינו שלו ומלווה של זה אינו בעולם, משא"כ להכרת הראב"ד דבאמת מלוה לטולטל הו' שלו אלא דדין הוא דכסף קנין דבעינן שיהי' נתינה מחודשת ולא שיתן לה מה שמחוייב לו ועל כן באופן זה שמעותיו בידו והגיע זמן הפרעון חשוב זה כמו נתינה חדשה וקונה אפי' במלוה, וכ"ש דבשעת הולאה חשיב מלוה גופה כסף בעין ממש לפנין שהשמוש הו' כמו שמוס' מן חפץ בעין:

ג. **ובזה** נראה לנאר דברי הרמב"ם והראב"ד שחולקין לפנין רבי'ם, דהרמב"ם בפ"י מהל' מלוה ולוה הל' ג' כתב סו"ם שמהלואה חת חבירו ולאח"י הפע' חובו וח"ל כלוה דור' בחגרי עד שאחזיר לך חובי' כ"י אבק רבי'ם לפי שלא קלץ בשעת הולאה שנאמר א"ס כספך לא תקן לו כשנך. והראב"ד השיב וכו' שא"ס הגיע זמן הפירעון וארוחו לו זימנא משום הכוה דירע כרי' הוא כשעת סתן משום וקידושין יוכיחו. ומראה בספרים הרמב"ם, ומתכוונתי בזה לדעת ח"ר זיע"ה, דמה שהרי'ת לו זמן המלוה

ריטב"א

דף ג ע"ב

קידושין

רה

הא דתנן האב זכאי בכחו בקדושה ככסף ושטר וכיאה. מקשי עלה בירושלמי (כתובות פ"ד ה"ו) גיחא כסף ושטר אלא ביאה מאי כדון, כלומר מה זכות יש לו לאב בכיאה, ואמרין תפתר בשאמר לו הילך מנה ותתקדש בתך לי בכיאה זו, פירוש וקמ"ל דכי היכי דזכי ליה רחמנא לאב כסף קדושין גופייהו, זכי ליה נמי מאי דאתי מחמתיהו:

מנ"ל דמקניא ככסף וכסף דאביה הוא כו ואימא לדידה. פירוש ודרשין הכי אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת. ופרקינן השתא אביה מקבל קדושה דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ואיהי שקלא כספא. פי' דכיון דזיכתה לו תורה שרשאי לקדשה בעל כרחא ושלא מדעתה, איהו חשיב מקנה ובעל דבר וכממונו היא חשובה בענין זה, וכיון דאיהו הוי מקנה לא סגי דלא להוי כספא דיליה, דאי איהי שקלא כספא איהי חשיבא בעל דבר ואין האב אלא כשליח, וא"כ האיך אפשר לו לקדשה בעל כרחא:

ופרכינן ואימא הני מילי קטנה דלית לה יד אבל נערה דאית לה יד תקדש איהי נפשה ותשקול כספא. איכא למידק והא קרא דאת בתי נתתי, בנערה כתיב דהא במוציא שם רע כתיב והתם בנערה ממש הכתוב מדבר דהא כתיב וסקלוה, ואילו קטנה לאו בת עונשין היא. ויש מתרצין דאע"ג דהשתא בשעת עונשין היא גדולה. בשעה שקדשה קטנה היתה, וה"ק קרא את בתי נתתי בעודה קטנה. וכי תימא וקטנה למה לי קרא השתא זבוני מזובין לה קדושי מבעיא. איכא למימר שאני מכירה שלא מכר לו אלא זכותו, שהרי אף מרשות אדון יוצאה בנערות, אבל קדושין שאינה יוצאה בנערות ולא בבגרות, אין אדם מוכר דבר שאינו שלו וכן נראה דעת רש"י ז"ל ואינו נכון. ועיקרם של דברים דדאי בין בנערה בין בקטנה פשיטא לן מילתא שהאב יכול לקדשה מדכתיב את בתי נתתי, ובהא כ"ע מודו ולא איפלגו לקמן במכילתין (מ"ג ע"ב) אלא בדידה אם יש לה יד לנערה לקדש אף היא עצמה או אביה ולא היא, אבל באביה ליכא מאן דפליג, ופשיטא לן מילתא דכל היכא דאביה מקדש לה אפילו כשהיא נערה איהו שקיל כספא וכדאמרין לעיל, דהא לא אפשר בלאו הכי, אלא היינו דאמרין דנערה דאית לה יד מיהת להתקדש כשאין לה אב כי יש לה אב נמי תקדש איהי נפשה ותשקול כספא כיון שהיא קדשה עצמה:

ומהדרין אמר קרא בנעוריה בית אביה כל שכח נעורים לאביה. פי' ולא איצטרכינן קרא אלא להיכא שקידשה איהי נפשה:

ואמרין אלא הא דאמר רב הונא מניין שמעשה הבת לאב שנאמר וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה. פי' דהאי לאמה מיותר הוא לדרשא וה"ק את בתו שהיא לו לאמה תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה, אלא ודאי דמההוא ליכא למשמע לא למעשה ידיה ולא לקדושין, דההוא קרא בהפרת נדרים בלחוד הוא דכתיב:

שתהא חזקה קונה באשה כשדה, שהדבר פשוט שאין חזקה קונה מדין כסף. ויש ספרים שכתוב בהם ואתתא בפחות משה פרוטה לא מקניא נפשה, ולאו למימרא דתליא מילתא בקפידתא של אשה ובדעתה כדמשמע מפרש"י ז"ל, דא"כ למה אין חליפין קונין באשה מיהת כשיש בהם שוה פרוטה, אלא ודאי אין בטל קנין חליפין באשה אלא לפי שאינם בכלל כסף כמ"ש, ולפיכך אפילו היא רוצה ואפילו הם שרים ממון גדול, לא מקניא בהו. אלא הכי פירושא ואתתא הנקנית בכסף לא מקניא נפשה בפחות משה פרוטה אפילו מדעתה, דפחות משה פרוטה אינו חשוב כסף ולא ממון ואינו קונה בקרקע ואי אפשר לה להקנות עצמה בדבר שאינו כסף ולא ממון וגזירת הכתוב דבעינן כסף וממון, ואע"ג דאיכא איניש דחשיב ליה פחות משה פרוטה כסף או ממון, בטלה דעתו אצל כל אדם ולא משגיחינן ביה. וכי תימא ואמאי לא מייתינן ראייה לחליפין שאינם קונין מדין כסף ממאי דקי"ל (בי"מ מ"ה ע"ב) דאין מטבע שהוא עיקר כסף נעשה חליפין. ואיכא למימר דהא לאו ראייה היא כיון דאיתנהו בכסף שאינו טבוע שהוא כלי, וגזירת הכתוב הוא דבעינן כלי דומיא דנעל:

דף ג ע"ב

מניינא דסיפא למעוטי מאי למעוטי חליצה כו עד ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אתר כורתה. פירוש הך דרשא לרבי יוסי הגלילי הוא (לקמן ה' ע"א), דאילו לרבנן כריתות לדבר הכורת בינו לבניה, והך דרשא נפקא להו מדכתיב (דברים כד, א) וכתב לה בכתיבה מתגרשת ולא בדבר אחר (ג"ז שם), אלא דכיון שאין זה מקום עיקרו של דבר והדבר מבורר שכן הדין אפילו לרבנן, לא קפיד תלמודא ומייתי האי. והכי אשכחן דכוותא במסכת סנהדרין (ל"ד ע"ב)² דאמרין מה נגעים ביום אף דינים ביום ונגעים מנא לן דכתיב וביום הראות בו בשר, והך דרשא דאביי היא, דאילו לרבא לא נפקא ליה (מו"ק ח' ע"א) אלא מכנגע נראה לי (ויקרא יד, לה) ולא לאורי, והא ודאי דרבא הוה עדיפא ליה, אלא דנקיט חדא מינייהו ולא קפיד. ובמסכת מגילה (כ' ע"א ע"ש בתוס') נמי אמרין אין מוהלין אלא ביום מנא לן דכתיב וביום השמיני, ואילו במסכת שבת (קל"ב ע"א) דרשין ביום ואפילו בשבת, ונפקא לן דמילה ביום דכתיב וכן שמונת ימים ימול, ודכוותה טובא בתלמודא.

ומסתברא דה"ה דמצי למימר דמניינא דסיפא למעוטי שאינה מתגרשת בכסף סד"א נקיש יציאה להוייה מה הוייה בכסף אף יציאה בכסף, קמ"ל ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה. אלא דמשום דמיעוטא דכסף מתברר שפיר לקמן (ה' ע"א) נקט הא דלא איירינן בה וס"ד דאתיא מק"ו. מיהו בפירוקא דפריק הא מפריק אידך דספר כורתה ואין דבר אחר כורתה ולא שנא כסף ולא שנא חליצה, כנ"ל:

הערות זה והב

ג) וכ"ה בנדה דף ג' ע"א ועמ"ש התוס' בסנהדרין שם בד"ה דכתיב:

לידי האב. אכן יעו"י ברש"י דלא משמע כן, דהא כתב דמנלן דמקניא בכסף היינו כדקתני מתני', ומשמע דאי"ז קושיא על הך דינא דאב מקדש את בתו בדוקא.

ע. רש"י ד"ה זכאי בבתו. שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כרחא לשם קידושין בעודה נערה. הנה בסתמא דמתני' מבואר דאיירי לגבי עיקר זכות האב לקדש את בתו, אולם רש"י הוסיף בזה דאית ליה לאב עוד זכות בבתו לענין כסף שטר וביאה. ועי' בשטמ"ק בכתובות (מו, ב) דהמקור למה שפירש"י, הוא מהא דלא סגי למיתני האב זכאי בבתו בקידושיה, אלא התנא הוסיף לן בכסף בשטר ובביאה, אע"ג דכבר שנינו בריש מכילתין להנך ג' דרכים.

ובזה ביאר רש"י דבכסף יש לו זכות שיהא הכסף שלו, ובביאה יש לו זכות במה שמוסרה לביאה בעל כרחא וביאתה הויה ביאת קידושין, אלא דלא נתבאר בדבריו מה זכות היא זו בקידושי שטר מה שהוא מקבל השטר.

ובאמת דבתוס' הרא"ש כתב דבשטר אין זה זכות לאב, ומה דתני במתני' לשון זכאי הוא אגב כסף וביאה. אכן יעו"י בריטב"א שהביא מדברי הירושלמי, וז"ל, מקשי עליה בירושלמי ניחא כסף ושטר אלא ביאה מאי נדון כלומר מה זכות יש לו לאב בביאה, ע"כ, ומבואר להדיא בירושלמי דשפיר שייך לשון זכות לגבי שטר, ולכך פריך רק לגבי ביאה, וצ"ב בזה. ולכאור' צ"ל כמש"כ המאירי, דזכותו בשטר היא מה שזוכה בו לצור על פי צלוחיתו, ושפיר חשיב זכות בדומה לכסף, והתוס' הרא"ש דנקט דאי"ז זכות, צ"ל משום דסבר דאי"ז חלק מזכותי האב בקידושין.

אמנם אפשר לבאר בדעת רש"י באופן אחר, והוא, דעצם קבלת השטר חשיבא זכות לאב, והיינו משום שהוא נעשה בעל השטר, וזה גופא חשיב זכות לאב בקידושי השטר. וביאור הדברים הוא, דהנה הביאו התוס' (ד"ה האב) מהירושלמי, דזכות האב בקידושי ביאה היא במה שנותנים לו שכר לקדש בביאה, וזהו דלא כרש"י דנקט דהזכות בביאה היא במה שמוסרה בעל כרחא. ולפיו"ר הא דלא פירש"י כהירושלמי, הוא משום דס"ל לרש"י דזו היא זכות שאינה מעצם הקידושין. **אכן** יעו"י בתויו"ט על מתני' בכתובות שם, דכתב דדברי רש"י אתו לבאר מאי ביאה שייך גבי אביה, ובזה כתב שהוא מוסרה לביאה על כרחא. ולפי דבריו אפשר דרש"י לא פליג אירושלמי, דיש לו לאב זכות בשכר הביאה, אלא הוסיף חידוש על דבריו, דאף זכות שאינה זכות ממון אלא זכות בביאה עצמה, נמי הוי בכלל הך מילתא דהאב זכאי ומענתה יש לומר דלדעת הירושלמי דפי' לישנא דהאב זכאי דר"ל זכות ממון, הרי צ"ל לגבי שטר דהוי זכות ממון משום שזוכה בו לצור עפ"י צלוחיתו, אולם רש"י סבר דאין כוונת התנא לזכות ממון בדוקא, ולכך מה שהוא מקבל את השטר נמי חשיב זכות האב, שהרי הוא בעל השטר. וע"ע בחי' תלמיד הרשב"א, דכתב שהרי כותבים את שם האב בשטר, והרי הקידושין נעשים עמו והוא משוי לשטרא. ולכאור' כוונתו כנ"ל, דמאחר דהאב הוא בעל השטר, הרי שפיר חשיב שיש לו זכות אף בקידושי שטר.

מחלוקת רש"י והריטב"א בגדר זכות האב בקידושי בתו

עא. [א] גמ' ואימא לדידה הכי השתא אביה מקבל קידושיה וכו' ואיהי

שקלא כספא. וביאר בזה הריטב"א, וז"ל, פי' כיון דזיכתה לו תורה שרשאי לקדשה בע"כ ושלא מדעתה איהו חשיב מקנה ובעל דבר וכממונו היא חשובה בענין זה וכיון דאיהו הוי מקנה לא סגי דלא להוי כספא דיליה דאי איהי שקלא כספא איהי חשובה בעל דבר ואין האב אלא כשליח וא"כ האיך אפשר לו לקדשה בע"כ, עכ"ד⁸¹, ומבואר בדבריו דס"ד דגמ' דהאב הוא שליח של בתו לקדשה, ולכך הרי הוא מקבל את קידושיה, אבל כסף הקידושין שייך לה, ובמסקנא נתחדש בגמ', דהאב הוא המקנה והוא הבעלים ואינו שליח של בתו, ולכך כסף הקידושין נמי בא לידו, ולא שייך למימר דאיהי תשקול כספא.

אולם ברש"י משמע דפליג בזה, דכתב וז"ל, ואיהי תשקול כספא, בתמיה אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה, עכ"ל, ומשמע בדבריו דביסוד הדין אף במסקנת הגמ' היה שייך לומר שיהא הכסף שלה, ומה דאמרי' דכסף דאביה הוא, אין זה אלא משום דאפשר שעל חנם וכו', דבמה שאמרה תורה דאביה מקבל קידושיה הוי גילוי מילתא דהתורה זיכתה נמי את הכסף לאב, אע"ג דמצד עצם הקנין היה שייך שיהא הכסף לבת. וצ"ב יסוד פלוגתת רש"י והריטב"א בזה.

ולפ"י נראה דנחלקו האם הא דאב מקבל קידושין לבתו הוא מדין שליחות, שהוא נעשה שליח של בתו, או שהאב עצמו הוא המקנה את בתו, דהריטב"א סבר דזה

גופא נתחדש בתירוצא דגמ' דהאב הוא הבעלים והוא המקנה, אולם רש"י סבר דאף למסקנת הגמ' הרי האב אינו אלא שליח של בתו, ומה שהאב זוכה בכסף הקידושין אין זה אלא מחמת הך סברא דאפשר שעל חנם וכו'.

ובן מתבאר בסוגיית הגמ' לקמן (ה, ב), דאמרי' התם כסף מיהא באישות לא אשכחן בעל כרחה, ופירש"י וז"ל, ואפ"ה קונה כאן ואף על כרחה כגון אב מקבל קידושין לבת קטנה, עכ"ל, והקשה הריטב"א (ה, א) דהא אין זה חשיב בעל כרחה, שהרי מאחר שהאב הוא הבעלים על קידושיה, הרי סגי במה שהוא מקדשה מדעת עצמו, ואמאי חשיב כסף בע"כ. ולכאור' מבואר בזה דאזלי לשיטתייהו, דרש"י סבר דהאב הוא שליח של בתו, ולכך חשיב שפיר שמקדשה בעל כרחה, שהרי היא הבעלים על הקידושין, אולם הריטב"א לשיטתו דהאב הוא עצמו המקנה והבעלים, ולכך לא חשיב בע"כ. (וע"ע להלן אות קכ).

[ב] **אלא** דיש להקשות, מהא דאיתא בגמ' להלן (ו, ב), בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא תיקו, ע"כ, וכתבו התוס' וז"ל, אומר ר"י דמיירי בבנות קטנות דקידושין דאב נינהו, דאי בגדולות ואב מקבל קידושין בתורת שליחות, פשיטא דבעי פרוטה לכל אחת, דשליח לא עדיף ממשלחו, עכ"ד, ויש לעיין, דבשלמא לדרכו של הריטב"א דבבנות קטנות האב הוא המקנה והוא הבעלים,

כן, נראה דסבר דהא דקטנה לא מצי משוי שליח, לאו היינו דא"א שיהא לה שליח, אלא דאינה יכולה למנות שליח, והכא גבי קידושין דהתורה עשתה את האב לשליח, ממילא ליכא בזה חסרון גבי קטנה.

81. הנה הריטב"א הוכיח דהאב הוא הבעלים על בתו, מהא דיכול לקדשה בעל כרחה. אולם הרמב"ן הוכיח זאת מהא דהאב מקדש בתו קטנה, והרי קטנה לא מצי עבדה שליח. והריטב"א שלא הוכיח

חדושי

כתובות

רעק"א

קטו

לשאל שפיר השתא אביה מקדש ואיבי תשקול, דמביין חזכה היא בכסף דאביה, אבל להקשות איבי תקדש נפשה ואביה שקיל, זה אינו קושטא, ד"ל דהתורה זכחה את אשר לה לאביה, כמו מעשה ידיה שזינתה לו. וחו תימא דאם זה יסוד מוסד דאם איבי מקדשה נפשה אי"א שיהא כסף לאביה, אי"א איך קאמר בריש קידושין (דף ד') ואריכא דאי אשמועינן מעשה ידיה משום דמתנה מיניה, והא בפשוטו ליכא למילף כסף קידושין ממשעי ידיה, דהא י"ל דאביה אי"א לקדשה, ומש"כ ע"כ הכסף שלה דאם יהיה ידיה ע"כ יהא יכול לקדשה וזה אי"א למילף ממעיי ונע"ג. (אבי"ה עיין מ"ש אבה מארי מ"י זוקייל בקידושין ע"ס).

שם ואימא ה"מ קטנה לית לה יד, אבל נערה בר איבי תקדש בר ואיבי תשקול כספא. קשה לי דאימא דאביה מקבל גט בקטנה מכה ויאלה ויחיה וממילא גם בנערה מקבל גיטא דאין זה סברה לחלק דהא גם קטנה יש לה יד לקבל גט, ואח"כ לחזור ויילף קידושין מגט בהיקש דויאלה ויחיה ויכול לקבל קידושי בתו בנערה, ונע"ג.

תד"ה ואימא ה"מ קטנה ולפי המסקנא לא אחי אלא להכי. וי"ל דאחי קרא לאורווי דהאב זוכה למסרה לחופה, ואי דניף מהפרי נדרים הא כהפרי נדרי עלמה לאחר אירוסין פסק קאז רשות האב, דאינו מיפר לבדו, ואי דניף מגט דמקבל גיטא אחר אירוסין מהקישא דויאלה ויחיה י"ל דגט שאני דזכה חזרה לרשות אביה וכו' כעין גיטא ורשות אביה כהאד משא"כ בחופה שמואלה מרשותו.

תד"ה ממינא, וי"ל דאיסורא דאית בה ממונא. ק"ל הא נוכל למילף דאב זוכה בקידושי שטר וביאה דהוי איסורא גרידא וכדר ילפינן גם קידושי כסף מכה דאחשבו הויתו לדדוי.

דף מ"ז ע"א דמסר לה בשנתה וימים טובים. ק"ל הא בשנת וימים שייך ג"כ ביטול מעשי ידיה דהא יכולה לעשות בדברים המותרים, לחתוך תלוש ולשמור פירות וילך בשליחות תוך החתום וכאלה הכנה דהא איסור שכר שנת וי"ע לאו דאורייתא.

קשה לי הא מ"מ שייך ביטול מלאכה דהא יכולה לעשות דברים המותרים לחתוך תלוש ולשמור פירות וכדומה דהא שטר שנת ליכא דהרא דאויסורא דאורייתא ונ"ע.

ע"ב ואיפוך אנה. ק"ל הא עיני מעשי תחת מזונות מנינו בקרא גבי אב דזכי ליה רחמנא כיון דמתני מיניה [היינו דרגול לוונה וכדאמרינן לעיל (דף מג) או דלמא גא דמי לאב דמתנה מיניה] מש"כ מסתבר דכמו כן תקנו חכמי מעשי תחת מזונות זה מול זה.

ק"ל הא מנינו בקרא דמעיי דבנת לאבי ואע"פ כן אמרי דמנינא מבי"ה אינו לאבי רק מדרבנן משום איבה, וע"כ הא דגא יליף ממעיי היינו משום דמתנה מיני כדאמרי בקדושין ד"ד, וא"כ אמרי דהתורה נתנה לאבי מעיי משום דמתנה וכיון דמנינו בחורה דמעיי הוא נגד מזונות מש"כ תקנו כן רבנן באשה ובעלה אבל ליתן פירות תחת מעיי לא מנינו כזה בתורה ונע"ג.

תד"ה שלא תבז לה, דבדידה תלי הקידושין, ומכ"כ פירכה הש"ס דוקא בזמן האירוסין דאלו מן הנשואין לא שייך הכעס דבדידה תלי מלתא דהא אפשר דהוא לא היה רוצה בגונא זה שיתעטלו הקידושין למפרע שיהיה למפרע בעולתו בעילת אית וא"י למה דנתקו החס' בצ"ק שם בזה.

תד"ה זמנין דלא מלו וכו'. אי"כ שאני פירות דידו בידה חזכה בגוף הקרקעות. ויש לני בנכס מלוג שעדיין לא באו לידה חסיה ויכולה לומר מקודם אינו נפדית ואינו נתנת לך מנכסם שאני עתיד לירש דבזה עדיין לא זכה בהם בעל.

בא"ד אי"כ שאני פירות. עיין גיטין ע"ז ע"כ תד"ה ידה. **תד"ה** אס וכו' וא"י דאדרבה וכו'. עיין בדרשות הראשונים פי' שמונת.

דף מ"ח ע"א אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשחטה וכו' ולא שאני לך זין ויולא לדעת וכו'. לכאורה יש

לספק אם שנשחטה מסברא אמרי דניחא ליה. רק בהלך גלי דעתיה דלא ניחא ליה מדלא זיה. או דגם שנשחטה גא אמרי מסברא רק מ"ל דעתי שזן אחס קודם שנשחטה רק בהלך אף שפרנסם מקודם מ"מ מדלא זיה גלי דעתיה להיפוך. אבל לעולם בעי גלי דעתיה דניחא ליה. וי"מ שנשחטה קודם שבזו בניו שזי שש דניכא גילוי דעת דניחא ליה דמה שיהי זן אחס מקודם הוא מטעם חיוב וגם ליכא גילוי דעת דלא ניחא ליה. ובזה הספק אם אומדין דעתה או לא. וכן יש לספק בהלך דאפשר כל דגלי דעתיה דניחא ליה כגון שפרנסם מקודם גם אלו זין דלא אליס הסברא מדלא זיה לעקור הגילוי דעת דניחא. וגם בלא פרנסם מקודם גם שנשחטה אין זין אחס דגלי דעתיה דלא ניחא ליה. והחיוב זין נשחטה להלך. היינו זכיה זן אחס פחות מבני שש ושחטה אלו זין אחס. אף אחר שש דמסתמא ניחא. אבל בהלך אמרי מדלא זיה גלי דעתיה דלא ניחא ליה כיון דמטעם לא גלי דעתיה דניחא ליה דמה שזן אחס הוא מתורת חיוב. ובזה היה אפשר לכון דעת הגבה באכ"ע סימן ע"א ע"ש. אולם בלמח להמעין במקור במדכי שם אי"א לכוון כן. ומסתמא לשון הפוסקים משמע דבהלך לעולם אין זין אחס ובנשחטה זין. אף שנשחטה כשכיו בניו מנן שש דלא בעי גילוי דעת דניחא ליה. והבאחי רחיה לזכ מדברי הרמב"ם דס"ל דהא דזין שנשחטה. היינו באחמד. אבל בהלך אף דאחמד אין זין דאין כופין שלא בפניו כן מצויר בברי"ן ובהר"מ ע"ש. מעשה לדעת הרמב"ם דנשחטק מיירי באחמד זכה ליכא גילוי דעת דניחא ליה דאומר מה שיהי זן מקודם היינו כיון דאחמד הדין דנחתי לנכסים וידע דכייפי ליה. מש"כ היה זן. אבל בשעת שהוא שוטח לא ניחא ליה. וממילא הוי שגא בפניו דלא כייפי לנכסים. ואף דלדעת הש"כ ביר"ד סי' רמ"ח סק"ד נראה דאפשר שנשחטה כעטם דזין משום דיורדים לנכסים דוקא בהלך דאפשר לאודועי מודיעים ליה משא"כ שנשחטה ע"ש. מ"מ מדברי הרמב"ם לא משמע כן. וכן מצויר בברי"ן בשמעתין. ונראה דהש"כ ג"כ חזר צו בנקטיב סימן רמ"ח ע"ש. הש"כ דלא בעי גלי דעת דניחא ליה וק"ל.

ומעתה לולי דברי הפוסקים היה מקום לומר דהחיוב זין נשחטה להלך הוא דוקא בלא אחמד, אבל באחמד אין זין, ומשום דג"ז אחמד הוי גילוי דעת דניחא ליה אבל באחמד ליכא גילוי דעת וק"ל.

שם אבל חכשע יבבינן לה. ק"ל למה דמסקין לקמן (דף קו) דמיירי בשמשו זיה שמת בע"א, זכה כיון דנוחנים לה מזונות דסמכי שמת איך יבבי לה חכשע ממעות יחומים.

שם רשי ד"כ לעולם, חכאי זכ בכל זכות אב בצחו. אינו מדוקדק דהא להפרכ נדרים במסירה ויאלה מרשותו וכן לענין מניאח דמשהגיב זמנו אוכלת משלו וכיון דאינה ניזונים מהאב אין מניאחה לאביה.

ע"ב גמרא ושמואל אמר לירושבה. תמוה לי לשיטת רשי לעיל (דף מז) דהבדליתא דכתב לה כסות וכלים מיירי בצרוסה אי"כ שמואל דפסק לקמן כראב"י, הא ע"כ שמואל פסק כרבנן דר נתן דהא לרי"ל גם בהלכו שלוחי האב זכה דהא אפי מהאירוסין זכה, וע"כ דס"ל כרבנן דר"י ואינהו דמזמי לדראב"י ומאי מהני מסר הא דדראב"י לא מהני מסר דהא מצעי לן לקמן צפי אע"פ אפי בנכנסה לחופה ולא נבעלה מהו מכשיב בחסר דלא מהני ונע"ג, (ורחיתי בנ"ש סי' ס"א דר"ג לומר דמסר עדיף מחופה וכו' תמוה).

שם רשי ד"כ ולא נישאו אוכלת משלו כגון שעיבז החתן או אונס שלו. הימא הא אמרינן בריש מסכתין דתלה הוא אין מעלה לה מזונות ולאידך לישנא דמספקא ליה, הא גם באונס יורה מספקין.

קשה לי הא לליק דריש מכלתין תלה הוא אינו מעלה לה מזונות אי"כ מחני רק צעיבז בפשיעתו. ול"כ שם היא אצעי דלא

הריטב"א בחידושו "וכי מימא היכי קא סלקא דעתך למימר הכי, דהא אמרינן לעיל מסתברא יציאה דכוותה ממעט, שאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב, ואי איהי יהבה כספא לדידיה היכי הוי כסף דאב, דזכות בתו זכי ליה רחמנא ולא זכות חתנו, ואיכא למימר דאנן דרשינן אבל יש כסף לאדון אחר ומנו בעל. ולי נראה בזה חירוץ אחר דכי יהיב איהו כספא לדידיה דרשינן אדון לאציה, וכי יהיב איהי כספא לדידיה דרשינן אדון על בעלה, דהא מכיון דשקילה ליה לכסף מיניה איקדשיה ליה לאלתה, וכי אחינן לדון על הכסף שהוא שלו כבר הוא אדון, ושפיר איכא למימר יש כסף לאדון אחר ומנו בעל, קא משמע לן כי יקח דבעל יהיב כספא לעולם, והוי דאב כדרשינן אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב ואפילו כשהיא נערה ונתקדשה על ידי עגמה, כדאסקינן לעיל, וכיון דהכי הוא דאציה שקיל כסף קידושין לעולם, איכא למימר דאיהו נמי מקדש לה ולא היא עגמה, וכרבי יוחנן דאמר בגמ' [מג,ב] דבין קטנה בין נערה אציה ולא היא, דאי לא איכא למיפקר כדפרכינן לעיל איהי מקבלת קידושין ואציה שקיל כספא, והא דאמרינן התם מאי טעמא דרבי יוחנן גירושין מכנסת עגמה לרשות אציה, בין היא בין אציה מקבלת גיטה, קידושין דמפקעת עגמה מרשות אציה, אציה ולא היא, לאו היינו עיקר טעמא דרבי יוחנן, דאם כן כיון דאמרינן מההיא טעמא אציה ולא היא, למה לן כל זה שקלא וטריא דלעיל, דהא כיון דאציה מקבלת קידושיה, הדין נותן שיהא כסף קידושיה שלו, דהשתא אציה מקבלת קידושיה ואיהי תשקול כספא, אלא ודאי דהתם יהיב טעמא אמאי שני לן בין גירושין לקידושין אבל עיקר טעמא דאציה ולא היא, היינו משום מאי דאכרחי הכי דכספא דאציה הוי, וכיון דכן איהו מקבל קידושיה, וריש לקיש דקאמר התם דבין היא ובין אציה מקבלת קידושיה, סבירא ליה דלעולם יש לה יד לנערה לקבל קידושיה וממונא דקידושין הוא דזכי ליה רחמנא לאב מדידה כשם דזכי לה נמי מעשה ידיה, והילכתא כרבי יוחנן, רבינו יצ"ו. אך

דוחק גדול הוא לומר כנ"ל דסוגיא ארוכה תהיה ללא כריש לקיש בלי שהגמ' תאמר זאת במפורש.

וגראה ליישב את כל הג"ל על פי מה שהציא מוספות קידושין שם [ג,ב] ד"ה האב בשם הירושלמי כתובות פ"ד ריש ה"ו דמה ששנינו שם דאב זכאי בביתו בקידושיה בכסף בשטר וצביאה: "ניחא בכסף ושטר, האב זכאי צביאה, חיפחר שיאמר לו לכשתקנה לי בתך צביאה יהיה לך כסף זה", דהיינו שיש לו זכות צביאה שנותנין לו שכר לקדש צביאה, וכבר כתב מו"ר זיע"א בספרו ברכת שמואל על מסכת קידושין סי' ג' שאין הירושלמי משמיענו רק שמוחר לו לקבל את הכסף אם הוצע לו ושאין זה גול, דזו פשיטא היא, אלא דהירושלמי משמיענו שהאב יכול לקפוץ דמיה על מסירתו את בתו לקדושי צביאה, וחלה החתיינות, ואין אחד מן הגדלים יכול לחזור בו, ואין האב רק כמו שליח לקבלת הקידושין שעשה מדעתה בלבד, שאם יתנה שליח על שכר עבור שמקדשה צביאה אינו זוכה כלל, אלא האב זוכה בגופה של הבת לקידושין, ולכן הוא יכול לזכות גם במה שנותנין שכר לקדשה צביאה, ויכול גם להתנות על השכר שיחייב המקדש לתת לו, כמו שבגמרא יכולה לקחת שכר על מה שהיא מתרצה להתקדש צביאה, וכמו שכתב הריטב"א בחידושו שם: "קא משמע לן דכי היכי דזכי ליה רחמנא לאב כסף קידושין גופייהו זכי ליה נמי מאי דאחי מחמתייהו", עיי"ש בספר ברכת שמואל.

ויצא לפי זה, שמה שזיכתה התורה את כסף הקידושין לאב, אין זו רק זכיית כסף גרידא אלא התורה השוותה את האב כהבעלים הגמורים והבעדיים על הקידושין של בתו, וראיה מכרעת שאכן כך הוא הדבר ממה שכתוב בקידושי שטר בתך מקודשת לי, הרי שאין האב רק הזוכה בקבלת השטר בלבד, אלא הוא כמובן בתוך השטר עצמו כבעל מקנה, שמקנה את בתו למקדש, ואילו לא שהוא היה בעל הקידושין ממש אי אפשר שהיו כותבין אותו בתוך השטר כמו שטר מכר

ומתנה שכותבין שדך מכורה לי, שדך נחונה לי, אלא היו כותבין רק את שם המתקדשת, ולו לאב לא היו אלא מוסרין את השטר הזה, ועל כרחינו שהאב הוא הבעלים הבלעדיים של בתו לענייני קידושין כמו המוכר את שדהו שכותבין בשטר שדי מכורה לך וכנ"ל.

וגראה עוד שהוא הדין במה שהתורה זיכתה את האב במעשה ידי בתו, שגם זו אינה זכיית כסף גרידא אלא התורה השווהו לבעלים הגמורים על מעשה ידיה, דהרי ילפינן דמעשה ידיה לאביה מוכי ימכור איש את בתו לאמה, מה אמה מעשה ידיה לרבה אף נת מעשה ידיה לאביה, כנ"ל, ולכן כמו שרצה הוא הבעלים הגמורים על מעשה ידיה והוא יכול אף לכופף אותה לעשות מלאכתו, כמו כן יכול האב לכופף אותה לכך. וגראה ראייה לזה שהאב יכול לכפות את בתו הנערה למלאכה ואין זכייתו במעשה ידיה זכות כסף גרידא, ממה שלמדו קל וחומר במסכת ערכין [כט, ב] שאין האב יכול למכור את בתו נערה לאמה, יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה, אמרת קל וחומר ומה מכורה כבר יוצאת עכשיו, שאינה מכורה אינו דין שלא תימכר, ואם נאמר שאין לאב במעשה ידי נערה אלא זכיית ממון גרידא, למה נריך קל וחומר לומר שאינו יכול למכרה לאמה, מהיכא תיתי, הרי הוא אינו הבעלים כלל על מעשה ידיה, ואין לו בהם אלא זכיית ממון גרידא, שאם היא תעבוד, במקרה, הוא זוכה בממונה, ואין יתכן לומר שיכול למכרה בעל כרחיה, הרי אין לו למכור אלא כל זכות שבא לידו, ולא יותר, אלא שמוכח מכאן שהאב הוא הבעלים הבלעדיים על גופה למעשה ידיה, כמו שהוא הבעלים הבלעדיים על גופה לענייני קידושין וכנ"ל, ולכן היינו אומרים שיכול אף למכרה לאמה כשם שהוא יכול לכופף אותה למלאכתו, אם לא הקל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה וכו'.

ויפיי זה א"ש קושיית רבינו עקיבא איגר זיע"א דאפשר ללמוד קידושין ממעשה ידיה, ולחילופין מעשה ידיה מקידושין דהם לאב, מפני

שמתיהן אינן זכיית ממון גרידא אלא זכיית בעלות בגוף בתו הנערה, וזהו פירושה דגמרא דלא ייתכן דאיהו מקבל קידושיה ואיהי תשקול כספא, דכיון דאיהו מקבל קידושיה, הרי הוא הבעלים על הקידושין, ולכן גם הכסף שלו, וכן דברי החוספות איהו שקיל כספא ואיהי תשקול נפשה, דזה דאיהו שקיל כספא על כרחינו שאין זו זכיית ממון גרידא, וכמו במעשה ידיה שאינה זכיית ממון גרידא, ולכן לא יתכן שהיא תקבל קידושיה, דהרי הבעלים על הקידושין הוא האב ולא הבת, דהתורה מנעה מן הבת כל בעלות על עצמה, בין לענייני קידושין ובין לענייני מעשה ידיה עד שתלא מנערום לצרות.

והראב"ד שאף יסוד דברים אלו כמוצאים הם בחידושי הריטב"א קידושין שם: "השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב את בני נתיבי לאיש הזה, ואיהי שקלה כספא, פי' כיון דזיכתה לו חורה שרשאי לקדשה בעל כרחיה ושללא מדעתה איהו חשיב מקנה ובעל דבר וכממונה היא חשיבא בעניין זה, וכיון דאיהו הוי מקנה לא סגי דלא ליהוי כספא דיליה, דאי איהי שקלה כספא, איהי חשיבא בעל דבר ואין האב אלא כשליח, ואם כן האין אפשר לו לקדשה בעל כרחיה".

ובזה מיושבים גם דברי החוספות שם ד"ה ממונה מאיסורא לא ילפינן: "ואם תאמר ויילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה, דהיינו איסורא מאיסורא, וממילא שמעינן דכספא דאביה הוי כדאמר לעיל השתא אביה מקבל קידושיה איהי שקלה כספא, ויש לומר דאיסורא דאית ביה ממונה מאיסורא דלית ביה ממונה לא ילפינן", ותמה הגרע"א זיע"א בדרוש וחדוש אף בזה: "וקשיא לי, הא נוכל למילף דאב זוכה בקידושי שטר וביאה, דהוי איסורא גרידא, והדר ילפינן גם קידושי כסף מכאן דאיתקשי הויות להדדי", והרי לדברי הירושלמי פשוט הוא דקידושי ביאה נמי איסורא דאית ביה ממונה הוא, דהרי הוא זוכה בממון שנותן הבעל לקדשה בביאה, וכן בקידושי שטר פשוט דזוכה בשטר לצור על פי צלוחיתו.

אלא דעיקר דברי המוספות זרימים ביאור רחב, הרי המוספות הדגישו בקושייחס שהם מדברים רק על זה שיכול האב לקדשה בלבד, ולא על זה שהוא זוכה בכסף הקידושין, דהרי על זה יש לנו לימוד נפרד מסבא השתא איהו מקבל קידושה וכו', ועכשיו אין אנו דנים אלא על איסורים גרידא, ולמה נחשב איסורא דאית ביה ממונא, האם רק מפני שהקידושין נעשו באמצעות ממונא ייחשבו כאיסורא דאית ביה ממונא, בתמיה, ואם אמנם נאמר כך, יקשה שלפי זה אף נדרים איסורא דאית בהו ממונא ייחשבו, ושזו נילף קידושין מנדרים, דהרי הרבה פעמים נעשו הנדרים באמצעות דבר ממונא, שהוא אוסר עליו הגאון ממונא, כמו כן דוחק לומר בפירושו דמפני שענין איסור קידושין יגרום חולאה של עניין ממונא, דהיינו שחולאה מן הלימוד גם הכסף ילך לאב, דהרי עכשיו אין אנו דנים על זה, ולמה ישפיע הדבר על עזם העניין שהוא זה שיש לו הכח לקדשה, ולמה ישפיע דבר המאחר על המוקדם.

אך נראה דביאור דצריהם הוא על פי הנ"ל, שאין פירושא דאיסורא דאית ביה ממונא דהיינו שיש שם כסף הקידושין וכמו שנקט הגרע"א זיע"א, אלא פירושא הוא על עיקר חלות הקידושין, דזרימים ללימוד מיוחד דהבט היא כממונא דאב לענין קידושין, כמו שדה שהיא ממונא דמוכר לענין מקח וממכר, שהיא החפצא שהאב מוכרה לקידושין, וזו צודאי נחשבת איסורא דאית ביה ממונא, ואין ללמדה מהפרת נדרים, שאין שם אלא איסורא גרידא, ולפי זה אין מקום כלל לקושיית הגרע"א זיע"א, דבזה אין הבדל בין קידושי כסף לקידושי שטר או ציאה, דהמדובר אינו על דרכי קניין הקידושין אלא על החפצא הנמכרת לזרך קידושין, ושלשת דרכי הקנייה - אחת היא, שזה איסורא דאית ביה ממונא.

ולפי זה לא א"ש פירושו של הגרע"א זיע"א בתוספותיו למשניות שאחר שידועים שכסף

קידושין לאציה ממילא אפשר כבר ללמוד שיכול לקדשה מהפרת נדרים, שזה נחשב איסורא מאיסורא, דקידושין לא נחשב איסורא דאית ביה ממונא בגלל כסף הקידושין אלא כנ"ל, ולעולם קידושין איסורא דאית ביה ממונא הוא.

והאחר כל הנ"ל אין צורך לומר כמו שכתב הריטב"א דסוגיין אחיא כרבי יוחנן דבקידושין אציה ולא היא, ולא כריש לקיש הסובר דאף בקידושין אציה והיא, דאמר כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין, דהרי שם בסוגיא מ"ד סוע"א: "בעא מיניה רבא מרב נחמן מהו שחעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה, כיד אציה דמיא או כחצר אציה דמיא, כיד אציה דמיא מה אציה משוי שליח אף היא נמי משוי שליח, או דלמא כחצר אציה דמיא וכו', אלא לעולם פשיטא ליה דכי יד אציה דמיא, והכי קא מיבעיא ליה, מי אלימא כיד אציה לשויה איהי שליח או לא, אמר ליה אינה עושה שליח. וכבר פילס לנו רבינו הרמב"ן במלחמותיו בגיטין [סד,ב] דרך בסוגיא זו: "ועוד יש לי ללמד עליהם ז"ל זכות דלרבא דאמר החס נערה העושה שליח סבירא ליה דיד אציה, יד יתירא הוא דזכי ליה רחמנא אבל מאחר דקיימא לן כרב נחמן דפשט ליה דאינה עושה שליח, שאין הנערה במקום האב אלא כשליח שמינתה תורה בדבר וכו' ולא זכתה לעשות שליח".

ומאחר שאומר ריש לקיש [קידושין מג,ב] כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין, על כרחינו שאף בקידושין שייך אוחו פירוש, דהרי זהו גופא מה שאומר ריש לקיש דאין לחלק ביניהם, ולכן יוצא שאין היא נחשבת בעלים משותפת שווה עם אציה לקבלת קידושה, אלא רק כיד, יד יתירא, או כשלוחו של אציה, ולפי זה הצעלים הבלעדיים של הקידושין הוא האב אף לריש לקיש, ולכן סוגיין דריש קידושין ודכתובות פרק נערה אחיא אף כריש לקיש וכנ"ל, ולא עוד אלא דהריטב"א קידושין שם [מד,ב] כתב בעמנו: "ומהכא משמע לי דמאי דאמרין החס בגיטין

סוגיית הדף

כב

שיעורי

שיעור ט

עיון התלמוד

ומש"ה חליפי שוב בשנה אינו ממכר אלא חליפין. מש"כ קנין סודר נשאר ממכר והסודר הוא רק אופן הקנין שמקנה ע"י מה שנותן חליפיו. ועוד ראיה לזה ממה שכתב הרמב"ן (הוצא בריטב"א בש"מ ז"מ דף מ"ז ע"ב ד"ה וק"ל לרי' יוחנן), דלר"י דסובר דכסף קונה מטלטלין מן התורה ולא משיכה, גם במתנה דליכא כסף אינה נקנית במשיכה אלא נקנה בחליפין או בחזר או באגב עיי"ש. ואי נימא דע"י קנין סודר עלם המקח נעשה למקח של חליפין

א"כ חו' לא הוי מתנה (וכמו דלא שייך כסף במתנה משום דאם מקנה לו בעד הכסף חו' לא הוי מתנה). אלא בע"כ דבקנין סודר עלם המקח הוא בזמירה או מתנה, והחליפין של סודר הוא רק אופן הקנין, ומש"ה שפיר שייך לעשות קנין סודר במתנה ואפ"ה נשאר מתנה ולא מקח של חליפין (ועיין לעיל בשיעור ה' שחלקנו בין שיעת הט"ז לשיעת הסמ"ע בגדר קנין כסף כחילוק שחילקנו הכא בין חליפין דקנין סודר לחליפי שיה בשנה עיי"ש היעב).

שיעור ט'

בענין זכות האב בבתו

דף ג' ע"ב

גמ' הכי השתא אביה מקבל קידושיה דכתיב את צחי נתתי לאיש הזה ואיכהו שקלה כספא. ופירש"י (ד"ה ואיכהו תשקול כספא) ח"ל: בתמיה אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קידושיה עכ"ל. והיינו דאמדין דעת התורה, דלא על חנם זיכהו הכתוב בקבלת קידושיה, ואם האב מקבל קידושיה הוא גם מקבל את כסף הקידושין. אכן עיין בריטב"א (ד"ה ופרקינן השתא אביה מקבל קידושיה) שפירש ח"ל: פירוש כיון דזיכתה לו תורה שרשאי לקדשה בעל כרחיה ושלח מדעתה, איכהו חשיב מקנה ובעל דבר וכממונו היא חשובה בענין זה, וכיון דאיכהו הוי מקנה לא סגי דלא להוי כסף דליה, דאי איכהו שקלה כסף איכהו חשיבא בעל דבר ואין האב אלא פשית, וא"כ היאך אפשר לו לקדשה בעל כרחיה עכ"ל (ואף דמה שהוא שליה לקדשה אינו מלך מנינו הבת אלא ע"י התורה, מ"מ ס"ל להריטב"א דלא היה מהני בעל כרחיה. והו' מבואר עפ"י מה שביארנו בשיעורי עיון התלמוד כתובות (שיעור י"ד) ובשיעורי עיון התלמוד ז"מ (שיעור מ"ב), דהא דלריך מנינו גבי שליחות הוא מלך שני עעמיס. האחד מלך התהוות השליח שהמנינו עושה אותו לשליח. והשני מלך השם שליחות, דשליח היינו אחד ששלח ע"י המשלח ועושה את השליחות לרנונו. ולהכי אפילו צזכיה דלא לריך מנינו להתהוות השליחות כיון דנעשה שליח ע"י הגזרה"כ של זכיה, או גבי חזר דלא לריך מנינו להתהוות השליחות משום דחזר נעשה שלוחו מלך עלמו, מ"מ לריך שיהיה לרנונו של המשלח דאל"ה אין עליו שם שליח כלל עיי"ש. וה"ג הכא דנכי דלכתהוות האב להיות שלוחה לא בעינן דעתה כיון דנעשה שליח ע"י התורה, מ"מ היכא שהוי בעל כרחיה אין עליו שם שליח כלל ומש"ה לא מהני).

מלך הענין עלמו אינו מוכרה שהכסף קידושין יהיה שלו, לפי שהאב הוא רק הבעל דבר של עשיית הקידושין, אבל אינו בעל דבר על הבת עלמה לענין קידושין, והכסף הרי משתלם בעד קידושי הבת עלמה ולא בעד עשיית הקידושין. וכיון שכן היה אפשר לומר דהכסף הוא להאב ולא להבת (וכמו דאם לו יזויר שלאחד יהיה לו כה מזכירה על חפץ של חזירו, דבדלחי כסף המזכירה יהיה לבעל החפץ ולא להעושה את המזכירה). ולהכי הולך רש"י לפרש דהוא משום סברה מבחון, והיינו שאמדין דעת התורה דלא על חנם זיכהו הכתוב בקבלת קידושיה, ואם זיכהו הכתוב לאב צכה על עשיית קידושין ה"ג שזיכהו נמי בכסף קידושיה. מש"כ להריטב"א דס"ל שהאב הוא הבעל דבר על הבת עלמה וכממונו היא חשובה לגבי קידושין, דלדידיה לא בעינן לשום סברה מבחון לאמוד את דעת התורה (כדפירש רש"י), אלא כיון דהוא הבעל דבר על הבת פשיעא דכסף הקידושין בעד הבת הוא שלו (ועיין בשיעורי עיון התלמוד גדרים (שיעור י"ג בגדר הפרת אב ובעל) שביארנו, שבזה תליא מחלוקת הרשב"א והרא"ש עם הר"ן עיי"ש).

והנה עיין בתוס' (ד"ה ואימא ה"מ קטנה) שהביאו את פירוש רש"י בכתובות (דף מ"ז ע"א ד"ה הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה), שידועין שהאב מוסר את בתו לחופה מדכתיב את צחי נתתי לאיש דמשמע כל נתינות אפילו מסירה לחופה. אכן עיין בש"מ שם בשם הרמב"ן ח"ל: הא דאמרינן כי זכי ליה רחמנא למימסרה לחופה פרש"י ז"ל דכתיב את צחי נתתי כל נתינות במשמע, ואין לריך לכך, דאי ס"ד לא מלי מוסר לה לחופה כסף קידושיה היכי זכי להו הרי על מנת לכנסה נתנו לה עכ"ל.

ודברי הרמב"ן ז"ל, דכרי מה שהכסף קידושין הוא להאב הוא מגזירת הכתוב ולא מלך אומדן דעת הבעל שרואה שיהיה להאב, וא"כ מה הביאור צזה

ונראה דמה שרש"י נאיד מסברה הריטב"א, הוא משום דס"ל לרש"י דבעל דבר הוא באמת הבת, אלא שהתורה נתנה הכח של עשיית קידושין להאב. ומש"ה

שיעורי

שיעור י

עיון התלמוד

כג

כהריעב"א, דהאז זוכה בכסף קידושין משום בעלות. ובשיעורי עיון התלמוד נדרים (שיעור י"ג בגדר הפרת אב ובעל) ביארנו, דס"ל לרשב"א גבי הפרת כדעת רש"י דהכא. דלא הוי ענין בעלות אלא הוי רק כח בעלמא של הפרה. אס לא שנאמר דס"ל להרשב"א, דאף דמדמה הגמ' בסוגיין הפרת נדרים לכסף קידושין, זהו רק לגבי דין אצל אינס בגדר אחד, שבהפרת נדרים הוי רק ענין כח בעלמא, ובקידושין הוי ענין בעלות על הבת, וז"ע (זה).

אכן רש"י לעמיה ס"ל, דמה שזוכה האז בכסף קידושין הוא זכות מסוימת (מסבירא דלא על חס זיכה החורה את האז בקבלת קידושיה), וא"כ אפילו אס אין האז יכול למוסרה לחופה מ"מ יתכן שיש לו זכות מסוימת לקבל כסף קידושיה. וא"כ מה שהאז זוכה בכסף קידושיה אין כאן הכרח שהאז יכול למוסרה לחופה, ולהכי הולך רש"י להביא המקור מאת בחי נתחי לאיש דמשמע כל נתיבות (ועיין עוד לקמן בשיעור ע"ו אות ב' מה שביארנו בזה יותר).

שאומר ברמב"ן דאס אין האז יכול לכונסה לחופה איך זוכה בכסף קידושין, הרי הבעל נותן על מנה לכונסה והאז אינו יכול לכונס, שהרי זה אינו תלוי בדעתו של בעל כלל. ועוד דהבעל אינו מקפיד כלל למי יהיה הכסף קידושין להבנת או להאז. וגם דאס הדין הוא שהאז אינו יכול למסרה לחופה, א"כ כיון שהבעל יודע שמזד דין התורה הכסף קידושין הם של האז אף שאינו יכול למוסרה לחופה, א"כ הרי הוא נותן את הכסף קידושין לאז בכל חופן דהיינו אף שאינו יכול למוסרה לחופה.

ואשר נראה בביאור דברי הרמב"ן הוא, דס"ל כשיטת הריעב"א הנ"ל, דהאז זוכה בכסף קידושין מלד הבעלות על הבת לענין קידושין. ומשום עושה הרמב"ן, דכיון שהכסף קידושין הוא תשלומין בעד הקידושין שיעקרו הוא האישות של נישואין, אס האז אינו הבעלים לענין למוסרה לחופה, א"כ הוא אינו הבעלים של קידושין לענין מה שהכסף משלמין, ואיך הוא זוכה בכסף הקידושין (אכן לפי"ז ז"ע, דהש"מ שם הביא תירון זה גם בשם הרשב"א, וא"כ הרשב"א ג"כ ס"ל

שיעור י

בגדר יציאה דבגרות

דף ג' ע"ב

בזשה עליה בצגרותה), חה שאין לו בושח ופגם של צוגרת הוא משום שצגרות הוי דין יציאה בחיוב והיינו אפקעתא דמלכא (וכמו דאמרינן ציובל הראשון דיש לו קנין הנוף, דהמכירה היא מכירה עולמית, אלא שהיובל הוא אפקעתא דמלכא, וכמבואר בגיטין (דף מ"ח ע"א). ועל כן שפיר ילפינן מה שיש לו כח לקדשה על לעולם למנוול ומוכה שחין שיש לו כח בהבנת לענין בושח ופגם על לעולם, אלא דלאחר צגרות נפקעת זכות זו ע"י היציאה בחיוב של צגרות. משא"כ נערות אינה יציאה בחיוב לגבי האז (דהא דאינו יכול למוכרה כשהיא נערה, הוא משום דין יציאה מהאדון, דילפינן בק"ו ומה מכורה כבר יולאת צנערות אינה מכורה אינו דין שלא תימכר, וכמבואר בגמ' נדרים (דף ע"ו ע"א). וכיון דאין כאן יציאה בחיוב מהאז צנערות, נמילא כיון דיש להאז בושח ופגם על לעולם שפיר ידעין בושח ופגם דנערות שלו. וזהו שאומר רב האי גאון דשאני צוגרת דנפקא לה לגמרי מרשות אב והיינו שאז יש יציאה בחיוב מהאז, וכמו שביארנו.

והתוס' שמקשים על זה דא"כ גם בצוגרת יהיה בושח ופגם שלו, הוא משום דס"ל דיציאה צגרות אינה יציאה בחיוב אלא הוא ענין בשלילה שאין לו להאז זכות בה אלא עד צגרות (וכן מבואר להדיא ברש"י כתובות (דף ל"ט ע"א ד"ה צגרות מוילאה

כתבו התוס' (ד"ה וכו' תימא נילף מצושח ופגם) ח"ל: וכ"ת דג"מ מיהא דאי צעי מסר לה כשהיתה קענה והיה עומד לה בושח זה אף צנערות א"כ גם כשהיא צוגרת יהא בושח ופגם של האז מהאי עממא וי"ל דלא דמי צוגרת לנערות דנהי דלא ילפינן מהפרת נדרים כולה מילתא לענין הא ילפינן שלא ימשוך כח האז אלא ימי נערות כו' מיהו לא נהירא כיון דבעממא תליא מילתא דאי צעי מסר לה צקטנות כן שייך דבר זה לצגרות כמו לנערה עכ"ל. אכן עיין בש"מ כתובות (דף מ"ו ע"ב) בשם תלמיד הרשב"א, שהביא תירון זה דידעין בושח ופגם של הנערה הוא של האז מה שהיה יכול לקדשה אותה צקטנותה למנוול ומוכה ושחין וצשה עליה צנערותה מרב האי גאון. ועל קושית התוס' דא"כ גם בצגרות נימא כן, תירן שם ח"ל: שאני צוגרת דנפקא לה לגמרי מרשות אב ונתוך שאין לו רשות בה לא זכי ליה רחמנא נמי בושח ופגם עכ"ל. אכן עדיין ז"ב, דמה לי בצוגרת נפקא לה לגמרי מרשות אב, דמ"מ מה דהיה יכול לקדשה צקטנותה למנוול ומוכה שחין ועדיין צשה עליה בצגרותה חזין דהבושח ופגם של צגרות ג"כ שייך להאז, וכקושית התוס'.

ואשר נראה בביאור דברי רב האי גאון, דצאמת יש לו להאז קנין על בושח ופגם שלה על לעולם (מה שהיה יכול לקדשה צקטנותה למנוול ומוכה שחין ועדיין